

19. 21
DISPUTATIO THEOLOGICA
PRACTICA

De

VITÆ
EVANGELICORUM
EMENDATIONE
SUMME NECESSARIA,

Ex

II. Petri Capite III.

Conscripta olim

a

PAULO RÖBERO,
SS. Theol. D. Pastore & Superint.

VVitteb. Consistor. Assessore, ac Elect. Cir-
cul. Ephoro Generali,

*jam vero in gratiam verae pietatis Studioforum
denuo recusa.*

LIPSIÆ,

ANNO M D C C XIV.

DISSENTATIO THEOLOGICA
PRACTICA

V I T A
EVANGELICORUM
REFORMATIONE
SUMME NECESSARIA

W. B. ...
...

P A U L U S ...
...

...

ANNO M D C XIV

I.

Quanta sit vitæ nostrorum hominum perversitas, ex adversariorum inculpatione, nostrorumque aliqua confessione.

2. Quæ illius causæ? an doctrina ipsa? ut contendunt asseclæ Romani Pontificis, Calvini, Photini, Paracelsi, Syvenckfeldii, Weigeli, Stifeli, &c.

ut adeo

3. Quæ veræ sint causæ, &c

4. Quæ remedia, in ipso conflictu disquiri possit.

Cum Deo sancto Lev. 11. v. 44. 45. ser sancto Es. 6. v. 3. sanctus etiam nos cupiente faciente, ac conservante Job.

17. v. 11. 17.

Προόμιον.

Quoties † i. perversos hominum nostrorum mores contueor, Evangelio minus digne viventium, quanta enim invaluerint vitia passim in prædiis, villis, oppidis, urbibus, scholis, Cœnobiis, Academiis, aliis, per convivia, per festa, per itinera, per navigia, quis pius sine anxiis suspiriis, & columbinis gemitibus aspiciat! Quoties, inquam, tantas Evangelii maculas cogito & obtueor; facio autem id sæpissime, per diem, per noctem: toties recordor gravissimæ illius querimonie, quæ Divus Johannes Chrysofomus de sui temporis hominibus sic ingemiscit: *Ex moribus ipsis prius intelligebatur in altera eccle:*

I.
Phil. 1. 27.

Chrysofom.

A 2

ecclē:

expos. Mat- ecclesia Christi, quando conversatio Christianorum, aut omnium
 ibei hom. aut multorum, erat SANCTA, quæ apud impios non erat. NUNC
 49. in c. 24. AUTEM AUT TALES AUT PEJORES FACTI SUNT CHRI-
 Tom. 2. fol. STIANI. QVALES SUNT HÆRETICI AUT GENTILES.
 m. 282. Adhuc autem & major continentia apud illos invenitur, quamvis in
 schismate sint, QVAM APUD CHRISTIANOS.

2. Non † 2. improbat doctrinam Ecclesiæ suæ D. Chryso-
 S. Chrysof. stomus, sed vel maxime probat, & ab hæreticorum gentili-
 bom. 40. ad que idolomania distinguit; Vitia vero & flagitia suorum audi-
 popul. Anti- torum debita severitate perstringit, quod Ethnicis ipsis vivant
 och. Tom. 5. impurius (Hinc alio: Quod esse putatis in civitate nostra, qui
 f. 300. salvi fiant? infestum quidem est, quod dicturus sum, dicam ta-
 Ezech. 16 v. men: Non possunt in tot millibus centum inveniri, qui salventur:
 31. 32. 33. & quin & de his dubito. Quanta enim in juvenibus, quæso, malitia?
 v. 45. seq. quantum in senibus torpor?) Atque hujusmodi sapius, utitur in-
 vectivis. Id quod idem solemne fuit Prophetis, Christo, Apo-
 stolis: Mater vestra Chetæa, & Pater Vester Amorrhæus. Eg-
 soror tua major Samaria ipsa & filia ejus, quæ habitant ad sini-
 stram tuam: soror autem tua, minor te, quæ habitat a dextris
 Sic Matth. tuis, Sodoma & filia ejus. Sed nec in viis earum ambulasti, ne-
 11. v. 21. 23. que secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: pene SCE-
 1. Cor. 5. 1. LERATIORA fecisti illis in omnibus viis tuis &c. Sic Paulus ar-
 guit Corinthios tuos, quod audita inter illos fornicatio, qualis
 nec inter gentes; ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat.

3. in Matt. Nec † 3. rhetoricatur illo quidem in loco Chrysofomus,
 bom. 49. verum de notis Ecclesiæ exquisite commentatur, quas desumi
 non posse a sanctitate hominum dicit, cum licentiosius vivant
 hæreticis & gentilibus, nec a signis vel miraculis, cum & Anti-
 christo plenorum signorum faciendorum danda sit potestas, Pe-
 tro ap. Clementem exponente; neque a similibus, quæ com-
 munia esse possunt, indiciiis: unde ergo! NON NISI EX
 SCRIPTURIS: quod obiter contra Pontificios notari velim.
 Job 8. 31. Nunc autem nullo modo cognoscitur, volentibus cognoscere,
 quæ

quæ sit vera Ecclesia Christi, NISI TANTUMMODO PER *Job. 10. 27°*
 SCRIPTURAS, ait ibi aureum os & lumen; plane pro nobis & *Job. 17. 17. 16*
 cum verbi divini oraculis faciens.

Quam ¶ 4. igitur querelam de suorum hominum mori-
 bus instituit sanctus Pater, tandem ad nostra etiam ultima tem-
 pora, eheu! accommodare cogimur, eos videlicet, qui ab impu-
 ro Papatu secessionem fecerunt, (DEO sic jubente;) Papistis im-
 puritate motum nihil cedere, sed palmam fere præripere. Id
 sane B. noster Lutherus magno cum dolore Spiritus, sæpe sæ-
 pius deplorat: Antichristo videlicet detecto homines dissolu-
 tissimam acturos vitam. *Hilff Gott/ ist's nicht genug/ daß* *Luth. praf.*
der Ende. Christ/ die Kirche so greulich/ und schier zu Grund *in Daniel. in*
verderbet hat? Nu sie kaum durch Michael wieder ist erqvõ *Bibl. ger.*
cket/kommen die Reher/Wortengeister/ Sacramentirer/ Wi *Vide quæ in*
der tãuffer/ und richten auch noch Greuel an/ wenn wils denn *2. Per. 3.*
einmahlt auffhören? Zu dem ist der Geiz und Mammon so *Tom 5. Wis;*
eingerißen/ daß zu besorgen/ man wird das Evangelium aus *reb. lat.*
hungern/ und achten/ wie Loth zu Sodom geacht/ und Noah
vor der Sündfluth. Denn in der Welt will jetzt beyde Ober-
mann noch Untermann nichts hören noch sehen/ denn Geiz/
Wucher und eigen Willen. Daß die Zeit da ist/ davon
Lyra und andere alle sagen/ daß nach des Ende. Christ's Fall
die Welt wird frey leben/ und sagen/ es sey kein Gott mehr/ &c.
So ist's denn aus/ wie Christus spricht: Wenn des Men-
schen Sohn kommen wird/ meynstu/ daß er auch Glauben
finden werde auff Erden? Also gering muß noch die Kirche
werden/ und alles eitel Geiz/ Wucher/ Bauch/ Fraß und
Fleisch werden/ wie vor der Sündfluth. Item: Nostri cum a le- *Vid. Tom. I.*
gibus Papæ liberi sint, volunt etiam a lege Dei liberi esse, nihil *Jen. p. ult.*
nisi politica sequi; sed sic, ut sub illis quoq; pro libito fiat &c. Ex *8 p. 443.*
his sunt, qui diem hominis desiderantes, ut in luce hominum
gloriantur & exultent, nobis ceperunt Decalogum quoque ex
Eccle-

4.

Vaticinium Ecclesia deturbare, ut juxta Petri Prophetiam, secundum *pro-*
Luth. in Bi- prias conscientias ambulent, & facuri sine timore Dei agant, &c.
bliorb. re- A nostris mihi est plus negotii & periculi, quam ab ipso toto
persum. Papatu, qui posthac nihil poterit contra nos.

Cum † 5. has & similes voces querulosas exaudiunt ad-
versarii, triumphum agere solent, (sed *negō vultus*) & doctrinam
Ecclesiarum nostrarum omnibus diris devoent, quod ex hac
Bellarml.4. arborē tam noxii & venenosi fructus enati sint. Ideoque Bel-
de notis Ec- larminus laudat illam Erasmi vocem in epist. ad Vulturium
cles. c. 13. & Neocomum: Circumspice populum istum Evangelicum, &
Gretserus observa, num minus illic indulgeatur luxui, libidini & pecu-
in com. de niā, quam faciant ii, quos detestamini. Profer mihi, quem istud
duoby num- Evangelium ex commessatore sobrium; ex feroci mansuetum;
mis p.57. ex rapaci liberalem; ex maledico benedicum; ex impudico
In Castig.de reddiderit verecundum. Ego tibi multos ostendam, qui facti
prodig. Je- sunt seipsis deteriores. Sic Sandæus Jes. Herbig. Mali mores ex
suir. liberal. doctrina, quam tradunt Protestantes, proficiuntur, nec sunt
p. 238. secta Protestantica hominem esse bonum.

V. Cyrillum At † 6. vero, si hoc telum Ecclesiam nostram concutit, an
lib.7. contra non sic Prophetarum etiam Apostolorumque doctrina tituba-
Julian. p.m. bit? Julianum, Apostatam & Persecutorem nobilissimum, au-
156. dire mihi videor, qui simili dicerio Christianam doctrinam fla-
gellavit: Sicut ex vestris nullus fit eximius vir, imo neque justus;
ex nostris autem unusquisque seipso melior fit, etiam si omnibus
modis crassus esset, modo si natura tamen bonæ, & ex illis eru-
diri se patiat. Hominibus enim Deorum bona absque mul-
ta contingent arte, sive lumen accendatur scientiæ, ut conversa-
tionis genus doceatur, vel multi hostes repellantur, & per terras
multaque maria peragretur, & sic appareant heroici, &c. Sic
estis infelices & insipientes, ut & putetis Dei quidem esse illos
sermōnes, ex quibus nullus fiat prudentior, vel fortior, vel se
ipso melior: eos autem, ex quibus licet fortitudinem, prudentiam
& justitiam accipere, traditis Satanæ, & iis, qui Satanæ
serviunt.

An

An non ¶ 7. Apostolorum temporibus multi abutebantur
 Evangelii & gratia doctrina, ut in peccata ruerent, cum sint sub
 gratia, & non sub lege? quos ex professio Paulus refellit capite
 6. ad Romanos: Atque hoc est, quod Augustinas monet, ob fi-
 dei doctrinam, quam Apostolus Paulus proposuerat, male in-
 tellectam, & ad licentiam morum detortam, reliquos Aposto-
 los (Jacobum, Petrum, Joannem, Judam) suas consignasse epi-
 stolas, quibus perversum illius dogmatis intellectum, & abusum
 damnabilem ex animis hominum evellerent.

Optime igitur instituto nostro deserviet caput posterioris
 Petrinae ultimum, cujus brevem *εὐνοΐαν* dabimus, de vita no-
 strae protervia, ejusque causis, postmodum disquisitioni.

Analysis succincta Capitis ultimi Posterioris Petrinae,
 quod est pars Epistola valedictoria, qua Petrus 1. the-
 saurum scriptura commendat, 2. de Empeccis vaticina-
 tur, 3. remedia contra illos ostendit, & extremorum
 mundi rationem describit, 4. constantiam in fide vovet.

Itaque PETRUS, 1. quae concionibus suis docuit, scripto
 etiam completi, & iterata jam vice tradere voluit: *Hanc ecce vo-*
bis, charissimi, secundam scribo Epistolam: ut & Johannes & A-
 postoli alii. Non enim per alios dispositionem salutis nostrae
 cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad
 nos, quod quidem tunc praconiaverunt, postea vero per Dei
 voluntatem in scripturis nobis tradiderunt, fundamentum &
 columnam fidei nostrae futurum, ait Irenaeus Episc. Lugd. in
 Gallia lib. 3. cap. 1. Et sane Apostoli non censuerunt 1. vel N. T.
 Scriptis non opus adeo esse, ut Pontificiis videtur Weigelianis
 & similibus, vel 2. verbum externum nihil habere virtum, con-
 tra Svyenckfeld. & sequaces, vel 3. unctioem docere omnia, et-
 iam citra institutionem, vel 4. Christum non mandasse Aposto-
 lis, ut scriberent, ut Costerus aliique obgannunt, 5. nec opus
 esse, si semel jactas fundamenta doctrinae, *τα ἀντὰ* scribere. 6.
 Laicis biblicos libros non esse legendos, 7. omnia jam in corde
 hominis scripta esse, &c.

5.
 Rom. 6. 1.
 Occumen. in
 2. Pet. 3.
 quorundam
 abusus illo
 Rom. 5. 20.
 Ubi abusu
 davis deli-
 sum &c. l.
 1. de fide &
 operib. c. 15.
 (13) Augusta
 in Proemia
 super Psal-
 31. contra
 quos Jaco-
 bus. Text.
 v. 1. Valedi-
 ctoria Petri
 conclusio
 habet 1. the-
 sauri scri-
 pturae Com-
 mendatio-
 nem. Elufio-
 nem hujus
 disti Jesui-
 ticam v.
 Coll. Ratisb.
 1601. p. 246.
 in

ἐπιληψία In quibus vestram excito in commonitione τὴν ἐπιληψίαν δια-
 1. Cor. 5. 8. *καὶ σιν* sinceram mentem. Non de transferendis regnis, absolu-
 2. Cor. 1. 12. tione a juramentis & similibus agit, qualia diplomata Pontifex
 2. Cor. 2. 17. affigit, sed de sinceritatis studio, de augenda fide, de excitandis
 ἐπιληψίης donis in nos collatis.

Pbil. 1. 10. In Syro est שפורה לרעינכון cogitationem vestram bo-
 2. Pet. 3. 1. nam (Sapphira, pulchra, speciosa Matth. 26. v. 10. Matth. 7. 17.
 v. Lexica & Unde nomen mulieris Sapphira Act. 5. 1.) *Ut memores sitis eorum*
Concord. ad q̄ae pradixi, verborum a sanctis Prophetis; nec enim V.T. a ma-
 τὴν ἑλὴν lo Deo esse (Manich.) vel parum usus hodie habere sentit, & A-
 κρινομένην postolorum vestrorum (alii nostrorum.) Petrus alius se non præ-
 ad calorem fert, summe commendat verbum suum, quod sit Dei legantis
 solarem ex- verbum, ut & revera est. In Syro, quod fuit per manum Apo-
 posita & stolorum, רבך שרונה, id est, per officium.

probata; a Præceptum Domini & Salvatoris, non enim Christus sustu-
permixtione lit legem, quoad obedientiam, non indulsit peccatorum licentiam:
separata. neque tamen proprie dictus est legislator. Medicus præscri-
Text. v. 2. bens usum Pharmacorum, ostendens Criteria, promittens fru-
Conc. Trid. ctus, impediens recidivam, interminans mortem, nec tamen est
sess. 6. can. Politicus aliquis legislator. Talis Medicus CHRISTUS, non
 21. legislator, ut Concilii Tridentini Patres conscripti denotant.

2. de Empa- PETRUS 2. prædicat, describit & refutat Empæctas. Hoc
 2. de Empa- primum scientes, quod venient in novissimis diebus in deceptio-
 2. de Empa- nationem. illufores, juxta proprias concupiscentias ambulantes. Non enim
 2. de Empa- Deum latent contingentia & futura, & mala. Nec tamen Dei
 2. de Empa- præscientia necessitatem causis secundis affert, aut calculum mal-
 2. de Empa- lis addit. Tempora novissima vel Apostolorum temporibus
 2. de Empa- cepere initium. Etsi vero semper fuit larga Empæctorum seges,
 2. de Empa- uti Ismaël ludebat cum Isaac, id est, illudebat עמאן substan-
 2. de Empa- nantem, non ludentem ut habet Vulgata, tamen sub finem
 2. de Empa- mundi futura est largissima: Et hi vitæ rationes instituent se-
 2. de Empa- cundum concupiscentias suas: non quod omnes Veneri ven-
 2. de Empa- trique

Gen. 21. 9.

trique se dedituri : sed quod omnibus animarum viribus se Dei verbo & Consiliis opposituri. Sic enim caro concupiscit adversus Spiritum, ut summa etiam facultates hominis conatu intensissimo illi obstantur. Ejusmodi Spiritus Empæcticus in Sadduceis fuit, resurrectionem carnis, adeoque judicium & gaudium suppliciumve extremum inficiantibus : quibus calcealium addiderunt ipso S. Petri tempore Dositheani, a Judæo quodam Dositheo exorti. Nec alius fuit Hymenæi & Phileti genius, resurrectionem jam effectam statuentium : nec alius Gnosticis, similisque farinae hominibus, Manichæis, Borborianis, Prodiannitis, Hermionitis, Samaritanis, Florianis, de quibus historia vetus & ex illa nostrorum Hæreseologiae consuli possunt. Albanensibus eandem blasphemiam tribuit Cornelius a Lapide, quam vere, ipse viderit. In Syro est מַמְלֵיךָ מַמְלֵיךָ אֱלֹהִים illud, vid. Jun. in Matth. 20. 19. ἑμπαίξασι, ut piis Patribus, qui ludibria & flagella perpessi, Ebr. 11. 36. ἑμπαίξασι μὸς. Hujus generis illud Galat. 6. 7. Deus non illuditur, & μωκῆσται, & illusio Ephes. 5. 4.

Quæ vero in specie irrisores isti proferent in cathedra sua? Dicentes : Ubi est promissio adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. Articulum sui dei primarium explodunt, atque sic totam fidei catenam divellunt, omnemque pietatem excludunt. Es solle ein Pfaffen-geschwätze seyn : Illi longe sapientiores Spiritu S. longe prudentiores Patriarchis, &c. Nec tamen tales videri volunt, sed Patrum auctoritatem agnoscunt, obdormisse dicunt, non perditos, creationis fidem profitentur. Sed non ex sua sententia, verum illusorie hæc proferre, recteque sugillare videntur.

Gal. 5. v. 17.

V. Adam a Conzen. In júbilo jubilorum.

Marc. 8. v.

34.

Luc. 18. 32.

Matth. 27. 31.

Marc. 15. 20.

Text. v. 4.

Ita Epicuræ de grege porci : Hätt ich so lange Geld zu sehen / zc. Hätt ich hie Mehl / ich wolte Gott seinen Himmel wohl lassen. Hæc autem illis temporibus nugabantur. Γνωστοὶ ἢ Νααστηνοὶ, οἱ δ' αὐτοὶ καὶ καμπωτικοὶ καὶ ἑοχίται.

Oecumen. in c. 3. 2. Petr.

B

Quam

Text. v. 5. Quam vero hæc illi sapienter? Latet enim eos hoc volentes; quod cali erant secus & terra de aqua & per aquam consistens Dei verbo. Non in simplici, sed affectato errore versantur: ὁ δὲ λουτὶ γὰρ μύσει πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ait Oecumenius. Ultro enim oculos claudunt ad veritatem, ἢ γῆ εἰς ὕδατος μὲν, ὡς εἰς ἄλικα ἀντίξ. Δι' ὕδατος δὲ, ὡς διὰ τελικῆς. Concede-

Psal. 24. 2. re coguntur celos a Deo constitutos, materia non adamantina, verbo tamen ad tantum firmamentum perductos, terram super maria fundatam, mari oggerem positum arenam, quæ omnia hac nitantur basi, hac compage, hoc glutino, verbo Dei. Quo fulcro subtracto iterum possunt omnia corruiere ac diffuere.

Jer. 5. 22. Per quæ ille tunc mundus aqua inundatus perit. Ut enim ad verbum Dei præcipiens, Cataractæ cœli aperti & abyssus (thesaurus Domini Job. 38. 22. Pl. 33. 7.) sic aliæ etiam opificii sui partes ruinam capere, nutare ac concidere olim possunt. Cali autem, qui nunc sunt, igni reservati in diem iudicii & perditionis im-

Text. v. 6. August. l. 20. piorum hominum. Qui ignis cujusmodi, & in qua mundi vel de Civ. Dei rerum parte futurus sit, scire arbitrator neminem, nisi forte cui e. 17. V. Con-Spiritus Dei ostenderit. Eadem omnipotentia, quæ potuit, eacord. Astron. dem in peccatores severitas, quæ voluit, eadem sapientia, quæ & Theol. Pe- distulit, primos homines aqua perdere: totum hoc domicilium tri de Aliaco flammis vindictæ exuret. Nec enim impune ferent homines & cont. hunc scelera, quæ tanta sunt, ut ipsam domum faciant execrabilem, Mirandul. in qua commissa. Ut enim non ob trigonum aqueum accidit diluvium, sed ob concursum scelerum: ita nec ob trigonum igneum superveniet ultimum per ignem iudicium, sed ob vitorum probrosissimos aspectus.

Text. v. 7. 3. Contra il- PETRUS 3. Empæctis ad Dei iudicium rejectis, suos los & alia frugi auditores pergit informare, commonefacere, consolari, pericula Informat, dum de ratione moræ seu dilationis extremi diei in- pramonitio- struit: Unum vero hoc non lateat vos, Charissimi, quia unus dies nem. apud Dominum, sicut mille anni, & mille anni, sicut dies unus. **Text. v. 8.** Non opus est, ut omnibus curiosis quæstionibus satisfiat. Sufficit

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-293803-p0012-2

facit novisse ex Psalm. 90. quod apud DEUM non sint distracta temporum intervalla, uno intuitu videt, & presentia habet omnia. Nam hic (ait Lutherus) neque modus est, neque numerus ullus. Ita moritur homo, & sepultus in terra quiescit, redacto in pulverem corpore, neque quicquam novit, ubi vero in novissimo die resurrexerit, videbitur sibi vix horam dormivisse, respiciet tum & videbit, tantam de se multitudinem progenitam, totque, qui post ipsum vixerunt, de quibus omnino nihil noverat.

Luth. Tom.
5. Wittenb.
p. 499.

Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti. Neque sui gratia Deus profert lapide in hunc diem illum decretorium, quod vel apparatu aliquo habeat opus, l. ut & in vel naturam sensum prius collabascere velit, aut si quas alias causas ratio sibi fingit; sed opus hoc est bonitatis, qua mundum complectitur. Non enim delectatur hominum interitu, non creavit illos ad exitium, vel ad causas illius; non occultis funibus ad peccata trahit, non præterit maximam hominum partem ex absoluto decreto, libero delectu, hostili odio; sed omnibus salutem præparavit, destinavit, obtulit, idque non voluntate signi tantum, sed & beneplaciti. Neque tamen sine mediis ad se trahere quæquam, & invito ac refractarios donis cumulare ac tandem salvare vult; sed penitentiam ipsis præscribit, quam Spiritus S. operari & Christum in illa studet omnibus applicare. Hæc qui respuunt, dilecti quidem a Deo fuerunt, sed non electi, cum electio plura quam dilectio completatur.

Textus v. 6.
V. Cornel. a
Lapide in hunc
diem illum decretorium,
quod vel apparatu aliquo
habeat opus, l. ut & in
vel naturam sensum prius
collabascere velit, aut si
quas alias causas ratio
sibi fingit; sed opus hoc
est bonitatis, qua mundum
complectitur. Non enim
delectatur hominum interitu,
non creavit illos ad exitium,
vel ad causas illius; non
occultis funibus ad peccata
trahit, non præterit
maximam hominum partem
ex absoluto decreto, libero
delectu, hostili odio; sed
omnibus salutem præparavit,
destinavit, obtulit, idque
non voluntate signi tantum,
sed & beneplaciti. Neque
tamen sine mediis ad se
trahere quæquam, & invito
ac refractarios donis
cumulare ac tandem
salvare vult; sed penitentiam
ipsis præscribit, quam
Spiritus S. operari &
Christum in illa studet
omnibus applicare. Hæc
qui respuunt, dilecti
quidem a Deo fuerunt,
sed non electi, cum
electio plura quam
dilectio completatur.

Elapso igitur, quod penitentiae concessum, spacio, irruet tremendus ille dies: Adveniet autem dies Domini, ut sur; in quo cæli magno impetu transierint, elementa vero calore solventur: terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Furis improvisus adventus, non scelerosus animus hic probatur. Ipsa cælorum machina ut Dei jussu constituta, sic ejusdem impetu delabatur,

Text. v. 10.

tentia; non venient in iudicium, Joh. 5. 24. ut quos Christus a futura ira liberavit. 1. Theff. 1. 10. qui dies igitur impiis erit formidabilissimus, piis omnibus futuros est exoptatissimus: dies ἀπολυτρώσεως Luc. 21. 18. dies ἀποψύξεως Act. 3. 19. dies ἀποκατάστασις.

Propter quod, charissimi, hæc expectantes, satagite immaculati & involati ei inveniri in pace. *Text. v. 14.* Procedat hæc theoria in *Gal. 5.* salutarem praxin; Fides ne sit simulata, & verborum follibus *1. Tim. 1.* sufflata persuasio, sed pariat fructus puritatis & innocentiae, *Fid. Luc. 17.* dem & bonam Conscientiam retinere. Ne turbetur pax illa *Rom. 14.* conscientiae, πρὸ γενεῶν illud æternæ lætitiæ.

Et Domini nostri longanimitatem salutem arbitremini: Sic- Text. v. 15. ut & charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapi- *entiam scripsit vobis.* Ulti omnia Dei consilia, dicta, opera in pio- rum salutem cedunt: ita & dispositio futuri iudicii non mole- stias, sed commoda ipsis parere potest. Quæ nobis videntur sæpe adversa plane, tandem usui nobis maxime fuisse ac esse persentiscimus. Atque de his non solus Petrus scripsit, sed ipse etiam in fide, in officio, in amore frater, Paulus Aposto- lus; cujus præclara dona Petrus agnoscit, cujus autoritatem asserit, cujus fidem commendat: Nullæ hic similitates; & si quæ fraternæ admonitiones, si quæ fortassis συρράξεις inter Collegas intercedunt, non solvunt caritatis vinculum, sed ad- stringunt. Verum ubi scripsit hoc Paulus? Quoties de ulti- *Rom. 8. 20.* morum temporum statu, de extremi iudicii mora, de vitæ san- *1. Cor. 15.* ctimoniam, de falsis doctoribus, de ultimis temporibus instituit *1. Theff. 4.* admonitiones. *2. Theff. 2.*

Et quæ Theffalonicensibus, quæ Romanis scripsit, omni- *1. Tim. 4.* bus scripsit. Magna utique sapientia, quam in tertio coelo di- *2. Cor. 12.* cit, nec enim Evangelium suum ab homine habuit aut per ho- *Galat. 1.* minem. Quæ tamen ad pedes Gamalielis didicerat, quæ in *V. Chrys. de* Jure Romano & Græcis autoribus legerat, non transcribit dia- *laudib.* bolo, sed Theologiæ commode adhibet. *Pauli.*

Text. v. 16. Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his; in quibus
 2. Pet. 2. 14. sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & astringentes instabi-
 & b. l. In Sy- les depravant, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipsorum perdis-
 ro **ΠΡΟΠΡΟ** tionem. Pleraque omnia in scripturis Apostolorum sunt facil-
 gualis per- lima, si media usurpes debita. Hoc enim sine Spiritu S, inspi-
 verfor Eli- ravit, ut percipiantur: qui & potuit & voluit perspicue sua ma-
 mas Act. 13. gnalia eloqui. Intellectu quædam difficilia in S. Scripturis ob
 8. 10. unde causas prægnantissimas, de quibus alibi. Suis tamen parallelis
 perverfus ac fundamentalibus inprimis locis clara ac perspicua omnia.
Tit. 3. 11. Phil. Nec ratio aut observatio de nihilo est, quod non in omnibus
 2. 13. Luc. 9. exemplaribus legatur in aîs in quibus (Epistolis,) sed in oîs (scil.
 41. Act. 20. mysteriis). Ita tamen scripta sunt quæcunque scripta, ut non
 30. e quibus nisi ab astringentibus non intelligantur, imo vero malitiose perver-
 tentibus em- tantur: quæ pessimi hominum ingenii est *μωρολογία*, quapro-
 pbasis eru- pter in perniciem ipsis cedit, teste Apostolo. Deus igitur
 enda. Luth. culpam non habet, nec scriptura censoria virgula notatur,
Tom. 5. Witt sed vitiositas hominum accusatur, & cavenda proponitur.
f. 500 b. Oe- ,, Hoc vero vidit, leves quosdam Spiritu invertere Paulo sua
cumen. hist. ,, verba atque pervertere, eo quod in ejus Epistolis in sunt quæ-
 ubi exube- dam intellectu difficilia, ut cum dicit, neminem per opera, sed
 ravit pecca- per solam fidem justificari. Item legem datam, ut peccatum
 tum & c. ipse augeat. Et illud ubi abundavit delictum, illic abundavit &
 pervertendo gratis, & locos similes. Hæc enim cum audiunt, illico dicunt:
dixerunt: Si ita se res habet, vivemus otiosi, neque boni operis quicquam
peccemus ab- faciemus, & nihilominus evademus pii, quemadmodum &
undantius, modo de nobis mentiuntur, quod bona opera vetemus. Sed
ut abun- mirum hoc non est, quando & D. Paulo sua verba inverterunt.
dantius no- Hæc Lutherus.

bi ignosca- Quapropter subtexit Apostolus. Vos igitur fratres, præ-
tur. scientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a pro-
Text. v. 17. pria firmitate: Non omni spiritui fides habenda, sed prudentia
 adhibenda, ne plausibilibus glossis & speciosis Commentariis
 seducti, quovis doctrinæ vento circumferamur. Fit interdum,
 ut

rum sermonem versa. Ita enim in præfatione super hanc epistolam Dionysius quidam, qui Commentarius Syris Canonicas epistolas, Acta & Apocalypsin illustravit: Epistolam secundam Petri non fuisse versam in linguam Syriacam cum libris,

Tom. 5. Witteberg. p. 415. Similia Emsero & Dietzenbergerus in versionibus suis.

qui diebus antiquis redditi sunt. Ideoque non inveniri nisi in translatione Thomæ Episcopi, qui cognominatus est Heracleensis, secundum nomen Heracleæ civitatis suæ. Hactenus capitis hujus analysis concisissima. Plura in Lutero & B. nostro Gerhardo, cujus commentarius absolutus brevi lucem aspiciet.

QVÆSTIO I.

An Evangelici seu nostri Doctores notentur a Petro, per illos, ambulantes in conscientiis?

Cornelius a Lapide præcipue quidem Gnosticos notari statuit, irridentes omnia divina & humana ac præsertim metum numinis judicii & vindictæ divinæ: hunc enim adimentis hominibus, persuasisse eis, impune vacare Veneri & ventri. Sed ad nos tamen accommodat, quos modernos Gnosticos vocat: quo etiam modo falsorum doctorum notas cap. 2. 2. Petri Lutero alluere satagit, quem proinde Anabaptistarum & Academicarum parentem vocat & Choragum, qui totos dies in conviviis, computationibus & cubilibus exegerit, ibique cuderit suas hæreses; idque ad hoc, utremorsum conscientia oblatrantis, sibi que jugiter apostasian objectantis in vino sepeliret, quod & suis, ut facerent, iussit. Ita ergo Lutherus isti homini jam Gnosticus est, jam Anabaptista, imo etiam Libertinus.

pag. 408.

Verum absolvitur Lutherus a calumnia & nos cum illo, si attendatur, quam monstrosa homines isti procuderint dogmata, a quibus Lutheri scripta & volumina nostra Symbolica sunt alienissima. De Gnosticis legi possunt veteres.

Ana-

Anabaptistarum furores & insaniz toti orbi pridem innotuerunt, & a Luthero ipso masculè everse sunt.

Libertinos, quorum profanitas & atheismus non æque omnibus occurrit, sic describit, Stanislaus Rescius in Secterum Centuriis: *Fanaticum hominum genus, in quo jure credas revixisse Gnosticos & Valentinianos, quibus nihil aqve displicet ac simplex, proprius ac germanus Scripturae sensus. Illis Christus est Satan, vitium virtus, & virtus vitium. Nihil enim ex eorum sententia peccatum est, nisi eorum opinione, qui sese peccare putant. Ve Dei timor, & eo imbuta conscientia pro inferno illis habetur: contra pro paradiso autem conscientia divini judicii contemtrix, securam, bertinos in stupida & consopita. Docent homini omnia esse licita sine ulla exceptione, omneque genus vivendi probant: lenonem suo volunt fungere munere, fures audacter furari jubent, matrimonia dissolvi volunt, cum uxor mariti sui tedium coperit: unde promiscuos laudant concubitus, idque vocant Spirituale matrimonium. Communionem sanctorum vocant communionem bonorum temporali-um, ideoque quantum quisque potest, ut rapiat, sudent. Resurrectionem jam factam esse dicunt, neque aliud expectandum judicium. Jam Christianos omnes resurrexisse affirmant, quando animam humanam sciunt jam factam esse illum Dei spiritum immortalem, imo in Dei essentiam rediisse, unde inquirunt exiit, eique ita jungi, ut unicus spiritus maneat. Hæc Libertini. Quid vero Calv. in commune nobis cum nebulonibus his, & Licentinis effrontibus? Adde, quæ ipsorum portentilo quia & blasphemiz fuerunt, tante Calvino ipso & Bellarmino: Jam diximus, istos initio a parte ridere solitos, si quis scripturas allegaret: nec dissimulasse, Bellar. d. S. quin eas pro fabulis haberent. Interim tamen non desinebant iis uti, si quis esset locus, quem in sensum suum torquere possent, non quod ei adhiberent fidem, sed tantum, ut perturbarent idiotas, atque ita concuterent, ut tandem eos ad se possent facilius adducere. Si quis locus ipsis objiceretur, respondebant, nos literæ minime obnoxios esse: sed spiritum, qui vivificat, sequi oportere. Quin etiam*

*Porcus ille Quintinus, unumquemque Apostolorum aliquo scom-
mate notaverat, veluti Picardo suo sermone Paulum vocans vas
2. Cor. 6. 15. fractum: Joannem, juvenem stolidulum: Petrum abnegatorem
Dei: Matthaeum faneratorem. Hac iterum Libertini. An
V. Confess. potest ipsa Impudentia nobis hac portenta objicere? Quid
Catholice. communionis luci cum tenebris? Lutherus etſi ἀναμάχηⓄ
Excell. Dn. non fuit, quo censu nec Augustinus, nec Gregorius M. nec
D. Gerb. Bernhardus aliiqve sanctissimi se haberi voluerunt: tamen fuit
inpr. Cl. ἀπειθήνⓄ, quod dudum nostri suffragiis etiam adversario-
Theol. L. Jo- rum evicerunt. Nec tamen domus nostra est sanctior arca No-
han. Mülleri hæ, vel felicior familia Jacobi, Samuelis, Davidis, aliorumqve
irascitatum Dei hominum. Si negaverint antagonista, non esse inter ipsos
bac de re numerum fruges consumere natum, non esse יצא & irritos
peculiarem religionis plurimos, Classicos historicos, Theologos, Juriscon-
Germ Ps. 1 sultos falsi arguent testimonii. Et eos a Petro notari, paulo in-
Kirchenpo- ferius e Luthero animadvertemus.*

QUESTIO II.

26. Trim. Eu- *Quam graves nobis intendant lites adver-*
feb. 1. 4. b. *sarii, & quam atrocissimorum crimi-*
Eccle. c. 13. *narum reos nos agant?*
Tolle sacri
legos. V. Cy-
rill. contra

Julianum *Q*uod Christianis olim accidit, ut nullis non essent calumniis
V. Euseb. 19. scendis. *Quæ causa? CHRISTIANI.* Idem Ecclesiis Augu-
bist. Eccles. stanz Confessioni addictis evenire notius est, quam ut deduci
c. 7. Tertull. debeat. Bellarm. neminem inter Lutheranos bonum agnoscit
Apolog. c. 39. & probatum dare nititur, Lutheranos opera bona vere prohibere,
1. Pontificii ita Costerus eodem nos convitio petit: *In quamcunque vel Ger-
nos culpant. mania, inquit, vel Gallia Angliæve partem oculos conjicias, vix e tot
1. 4. de notis millibus hæreticorum ministris vel unicum duntaxat reperias, qui
Eccles. c. 13. l. sit integer vita scelerisqve purus.* Iterum Bellarminus orat: in
4. de Justific. Scholis habita, Tom. 4. Contr. præfixa: *Mahumeti Lutherique
doctri-*

doctrinam nihil est mirum, & facile & in multis locum reperisse. c. 1. in Apol.
 Multa enim eaque difficillima fidei nostrae mysteria sustulit, & simul Cath. contra
 frena libidinis laxavit, & omnibus scelestis hominibus aditum pa- Casp. Grä-
 tefecit. Aspicite enim qui sint, qui ad Lutheranos plerumque de- vinis c. 61. p.
 sciunt: Gula additi ad eos accurrunt: quod non sint apud eos 243.
 Stata jejunia incontinentes, quod apud eos etiam Monachis & Mo-
 nialibus matrimonia concedantur: desertores monasteriorum, quod
 omnia apud eos vota laxentur, omnia claustra referentur, conti-
 nentia cum conjugio, cum divitiis pauperos, obedientia cum licen-
 tia commutetur. Homines avari & ambitiosi, quod eis Lutherani
 non solum opes Ecclesie, sed etiam personas, & ipsam fidem ac reli-
 gionem inaudita adulatione subjiciant. Itemq; otiosi, quod Lu-
 theri religio sola fide contenta, opera non requirat. Denique im-
 probi, & scelerati omnes, quod nec peccata sacerdotibus confiteri,
 nec ulli hominum vitæ suæ rationem reddere teneantur. Hanc tam-
 en criminationem Bellarminianam gravissime solidissimeque
 retudit Theologus nobilissimus ac meritissimus Dn. D. Matthias
 Hoc in c. 9. Apoc. f. 218. seq.

Religio Lutherana (ex illorum sententia) tollit Confessionis Herman.
 Sacramentum, una cum contritione & ceteris adminiculis, & si Hugo pro
 mul docet solam fidem sufficere ad salutem, nec ullum peccatum ei Consult. Ca-
 imputari, qui habet fidem specialem, etiam si millies uno die forni- thol. Lesfit.
 retur; ad hæc peccata omnia a Deo esse decreta, hominemque ad Guilielm.
 ea perpetranda certa necessitate impelli. (Quinq; tamen hos a- Baile in Ca-
 rietes dejecit Dn. D. B. Meisnerus p. m. in Collegio isti homini rebismo
 opposito.) Alius: Certe. Unica Libertas carnis causa fuit, cui controver-
 tor sese ab Ecclesia Romana segregarint. Et paulo ante: Omnes arum pag.
 præterea Calvinii (Lutheri) propositiones scommate & ledoria in- 16. pag. 14.
 farta sunt, inclinantes eos, qui audiunt, vel legunt, ad quandam
 effrenatam libertatem, & laxantes appetitui sensibili habenas in
 omne vitiorum baratrum.

Alius ex hac Schola sic nostros alloquitur: Quocumq; in Hadrian.
 loco vestigium ponitis, cernitur repente major flagitiorum licentia. Jung. in

rapf. de do- minor ad omne faciens verecundia, multo audacior temeritas, im-
trin. & mo- pudentior libido; volit ac intolerabilis superbia & arrogantia ma-
ribus baret. gis quam ante confirmatur, prisca religio atque sanctitas in con-
trañum adducitur, pudor, metus diviniqve iudicis formido le-
bascit ac minuitur, contentiones & dissidia augentur, deniqve mul-
ad D. Jac. torum scelerum colluvies &c. &c. Succinit huic Fornerus la-
Reibing. qveo 18. Sola vita impietas uberior malorum morum libertas;
licentiosior voluptatum & libidinum permissio: Venera lascivientis
doctrina Hedismata, nec non Priapæa Lutheri παρὰδοξός πο, a
vera & orthodoxa Romano Catholicorum fide, te bareseos, & Lu-
therica secta socium, ad malum pronum, ad illecebra carnis effe-
minatam proclivem, in omnia gula libidinisqve flagitia inclinabi-
lem, & totum deniqve luxuria tabo desluentem aberrare fecerant.

Ungers-
dorf p 123.
124.

Ungersdorffius pessimis iustitiæ notis nostros traducit,
dass nemlich grössere Schelm und Diebe in der ganzen Welt
nicht zu finden seyn/ als unter den Evangelischen. Desive-
gen man wohl mit aller Macht singen könne: Das Land
bringt Frucht/ und bessert sich/ das Wort ist wohl gerathen:
Das unter lehrt man über sich/ am Freytag frisst man Bra-
ten. Item: Bey den Evangelischen sey kein Funcken mehr
einiger Redlichkeit/ ja solche ehrlöse/ treuvergessene Erzbuben
seyn in der ganzen Welt nicht zu finden. Alle Lutherische
seyn ungetreue Knechte/ halten alle Schelmenstück für Ehr
und Tugend/ seyn nur Maul-Christen/ viehische/ gottlose Leu-
te/ thun gar kein gut Werk/ damit man sie nicht für Pabstisch
halte. Et enumerat vitia Lutheranorum: Wucher/ S/ nauz/
Betrug/ Fressen und Sauffen/ Unfreundlichkeit gegen den
Gästen &c. Ita quasi per diverbium pronunciaro solent: Epi-
cureismum nihil aliud esse quam imperfectum Lutheranismum.

pag. 125.

pag. 128.

129.

133.

2. Calvi-
niani nos
arguunt.

Lutheranismum vero nihil aliud, quam perfectum Epicureismus.
Calviniani quam pro lepidis & sanctis fratibus nos ha-
beant, paucis etiam inaudiamus. Quinta causa, propter quam
Lutheri de cœna doctrinam abominamur, hæc est, quod eam
dem

dem in Ecclesijs Evangelicis nihil quicquam boni efficit, sed ^{Heidelber-} homines magis magisque a via salutis ad opus operatum abdu- ^{gensium} cit, ut statuunt per externum sacramenti usum se posse salvari, ^{treuberger} etiam si interius nec viva fides, nec vera conversio adsit. Mi- ^{ge Ver-} seri homines in Ecclesijs Lutheranis communiter nesciunt, ^{mahnung.} quæ sit vera ad Deum conversio, sed existimant hanc esse veram ad Deum conversionem, si quis singulis mensibus peccata sua Ministro Ecclesiæ confiteatur, & mediocri cum devotione Sa- cramento utatur, quocumque tandem modo postea vitam instituat suam, &c. Vix millesimus quisque inter ipsos novit, quid sit novus homo, qui in Christo creatus est, nedum ut se ipsos explorent, an ejusmodi renovationem in semetipsis sentiant; quin imo, qui volunt videri sapientissimi, minimam ejus partem intelligunt, siquidem illadunt nobis, quando audiunt, quod in Christo nihil quicquam valeat, quam nova creatura, ac prætendunt, spiritum Calvinianum esse spiritum trinitariae, qui nullum hominibus permittat gaudium, quasi vero sit summum hominis Christiani gaudium, in luto peccatorum sine ullo pudore pervolvi. O cæcitatem omnium maximam! Exitialis illa cæcitas, non provenit aliunde, quam quod miserii homines existimant, quocumque tandem modo vivant, si ante finem vitæ Eucharistia ipsis contingat, se corporaliter in eam Christum accipere, ex quo colligunt, quod remissionem peccatorum & vitam æternam una cum eo accipiant, nec possunt aliter colligere, cum Apostolus dicat Rom. 8. v. 23. Si Deus nobis Filium suum dedit, quidni cum eo donec omnia? Si ergo abeunt cum suo viatico unus altero felicior, ac, ut metuentum, multi eum in locum, ubi in omnem æternitatem doctorum suorum & animarum pastores accusabunt, quod de via salutis non fuerint rectius ab eis instituti. Hæc illi: ad quem genium multæ inveniens in *Colloquio de reformatione Marchica.* Taceo, quod nos semi-Papistas, imo Papistas duplo peiores salutant; quod crudelitatis reos agant, qui ovis, Basilicæ in-

cubemus, qui pœe Religionis excludamus illos, qui Martyribus Gallicis & Belgicis insultemus, qui Comœdias, qui Choreas *Ameftas de* permittamus, qui damnemus non auditos in Concilio, qui *Cafibz Con-* cile in Papiftas degeneremus; & fimilia complura.

Scientia. Qvod vero *Photiniani* nobis testimonium perhibent? *3. Photinia-* Pessimæ nos esse notæ, qui admittamus ad communionem SS. *ni nos aver-* Cœnæ, quos ne ad vulgare quidem convivium adhibere debeat- *santur. V.* mus: qui bellorum tubæ fimus, qui Excommunicationis cla- *Socin Ofte-* vem proditorie resignaverimus, qui juramentis, fallaciis, iniqui- *rod. Smäl-* tatibus faveamus, qui leges CHRISTI non inculcemos, &c.

cium. Quidam *Paracelfica Theologiae* feftator his in nos verbis, *4. Chymico-* quos Papiftis & Calviniftis conjungit, debacchatur. Qvalis ve- *Theologi* ro vita est Christi, vel an vivus fit vel mortuus Christus in hisce *Weigeliani,* ternis feftis, auditis ex operibus eorum jam recensitis. Mor- *Sisfeliani* tum hic Christum, necatum, & indies ab eis trucidari trucu- *nos exe-* lentius, quam a Judæis visibiliter fuerit necatus, evidens est: ac *crantur. E-* posterius tantum in Christum crimen, harumque feftarum im- *pistola an-* pietas est priori Judæorum scelere magis nefarium scelus. Si *nexa tr.* igitur caput mortuum habeant, nec illud vivere apud se per- *vident* vomit- *neuen* mittant, apud quam harum feftarum Ecclesiam veram, tan- *Zerusalem.* quam corpus cum suo capite vivo conjunctum, reperitur es? *pag. 58.* Cum singulæ in æquilibrium impietatis impendeant, & licet alia se sanctiorem alia, verioremqve probabiliter ex animalis Sapi- entia (Jacobi 5. 14. 15.) disputet ac gloriatur, singulæ tamen An- tichristianismo jurarunt, Judæisque deterius juratos se hostes

„Christi, vita sua & actionibus testantur. Neque mihi objicias
 „vulgarem cantilenam horum Theologorum: in hac vita ni-
 „hil esse perfectum, nullos sine crimine vivere. Verum id esse
 „non inficior, etiam sanctos labi, & lapsos ex infirmitate natu-
 „ræ in pugna veteris & novæ legis altera parte quidem succum-
 „bente, sed iterum per penitentiam ad frugem redeunte ac re-
 „surgente in novam vitam. Hic vero peccatur, non tam ex in-
 „firmitate natura, sed ex proposito & certa intentione ac præ-
 „medi-

meditato consilio, ut quælibet secta fastui suo & ventri consu-
lat, & proinde tale peccatum est contra Spiritum S. sciendo &
perseverando peccare.

In tractatulo quodam nuper emisso hoc de nostris Eccle-
siis fit iudicium: Unser Volck wird nicht bekehret durch die
Predigt/ darumb folget/ daß ihnen Gottes Wort nicht ge-
predigt oder ja nicht recht und mit gehöriger dexterität gepre-
digt werde. Daran nicht irret das gemeine Einwenden:
Es wäre des unartigen Volcks Schuld: Non est in Medico
&c. wäre gnung/ daß sie es dem Volck untersagten. Denn
diese Entschuldigung hätte erst statt/ wenn man derer etliche/
die sich rechtschaffen bekehret und gebessert/ und einen heiligen
Wandel süßreten/ zeigen könnte; Aber da ist keiner. Et an-
te pauca de nostrorum nominum Christianismo: Man findet
derinnen nicht mehr/ als 1. den externum cultum oder euserli-
chen Gottesdienst/ das Herze bleibet am zeitlichen und an
Creaturen hängen. 2. Findet man keine Realität/ sondern
nur eine starcke Einbildung/ und eine Confessionem oris, das
ist/ Bekänntniß des Mundes. 3. Ja ein merum opus opera-
tum, und nichts bessers/ als wie im Pabsthum die Messe ge-
halten worden. 4. Das Absurdum in Theologia: Daß
wir wollen Vergebung der Sünden haben/ und doch von
Sünden nicht lassen. Uns wollen des Todes Christi trö-
sten/ und doch das nicht lassen wollen/ umb welches Christus
hat sterben müssen. Hæc & sententia hujus generis ἐγκλη-
ματα passim prostant.

Weigelius quantum sit Aristarchus morum nostrorum in
Academiis, oppidis, & integris Ecclesiis nostris, apparet e tot
plautris ac navibus onerariis accusationum. Pagellæ non si-
nunt huc vel summa capita referre. Quod Ezechiel Meth, quid
Stifelius, Teting aliique carpant, aliis colligenda & transcriben-
da commiserim.

Facil-

- Y. ovus Ec-* Facillimum autem foret par facere, ac de istorum homi-
clesia Nic. num vita institere querulosas actiones. Sed cum aliorum sor-
de Clemam: dibus nostras eluere non possimus, videndum id unice, an ex
gis, Gerson ipsis doctrinae nostrae fontibus tam putida venena exhalent?
Ec. Gerb. Vita utique hominum sancta & laudabilis non fuit, quos ipsi
Boisac. Prophetæ, Christus & Apostoli docuerunt. Quæntis enim ex-
Deut. 32. v. probationibus, investivis, & accusationibus opus fuit? Pecca-
5. 6. 15. verunt ei, & non filii ejus, in sordibus, generatio prava atq; per-
versa. Hæcine reddis Domino, popule stulte & insipiens? nun-
quid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit & creavit te?
Incrassatus est dilectus, & recalcitravit: incrassatus, dilatatus,
dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo.
- Esf. 1. v. 4. 5.* *Va genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis*
21. 22. 23. *sceleratis:* dereliquerunt Dominum, blasphemarunt sanctum
 Israel, abalienati sunt retrorsum. Super quo percutiam vos
 ultra, addentes prævaricationem? omne caput languidum, om-
 ne corpus merens. *Quomodo facta est meretrix civitas fidelis*
plena iudicii? Iustitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ.
Esf. 5. 7. *Argentum tuum versum est in scoriam:* vinum tuum mistum est
 aqua. *Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt mu-*
nera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & causa vi-
 duæ non ingreditur ad illos. *Vinea Domini exercituum do-*
mus Israel est: & vir Juda, germen ejus delectabile: & expe-
 ctavit ut faceret iudicium, & ecce iniquitas, & iustitiam, & ecce
clamor. *Vocabit Dominus DELIS exercituum in die illa ad fle-*
30. *tum, & ad planctum, ad calvitium & ad cingulum facci.* Quid
 vultis mecum iudicio contendere? *omnes dereliquistis me,*
 dicit Dominus. *Frustra percussisti filios vestros, disciplinam non*
repperunt, devoravit gladius vester Prophetas vestros, quasi
Leo vastatur generatio vestra. Domine oculi tui respiciunt fi-
dem percussisti eos & non doluerunt, attrivisti eos, & renuerunt
accipere disciplinam, induraverunt facies suas supra petram &
noluerunt reverti. Idcirco percussit eos leo de sylva, lupus ad
 vespo-

vesperam vastavit eos, pardus vigilans super civitates eorum :
 omnis, qui egressus fuerit ex eis, capietur, quia multæ sunt præ-
 varicationes eorum, confortatæ sunt aversiones eorum. *Hæc Jer. 6. v. 6. 7.*
 dicit Dominus exercituum: cædite lignum ejus, & fundite cir-
 ca Jerusalem aggerem: hæc est civitas visitationis, *omnis calu-
 mnia in medio ejus.* Sicut frigidam facit cisterna aquam suam,
 sic frigidam fecit malitiam suam: Iniquitas & vastitas audietur
 in ea, coram me semper infirmitas, & plaga. *A minori quippe v. 13. 28.*
usque ad majorem omnes avaritia student: & a propheta usque
ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Omnes isti principes de-
 clinantium, ambulantes fraudulenter, æs & ferrum: Universi
 corrupti sunt. Ecce, vos confiditis vobis in sermonibus men-
 daci, qui non proderunt vobis. *Furari, occidere, adulterari, Jer. 9. 5.*
jurare mendaciter, libare Baalim, & ire post Deos alienos, quos
ignoratis. Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non lo-
 quentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium:
 ut inique agerent, laboraverunt. *Si mutare potest Æthiops pel. Jer. 7. 8. 9.*
lem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis beneface-
re, cum didiceritis malum. Quia jam olim loquor vociferans *Jer. 20. 8.*
 iniquitatem, & vastitatem clamito: *& factus est mihi sermo Do-*
mini in opprobrium, & in derisum tota die. A tertio decimo an- *Jer. 25. 3. 4.*
 no Josiæ filii Amon regis Judæ usque ad diem hanc factum est
 verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte con-
 surgens & loquens, *& non audistis.* Et misit Dominus ad vos
 omnes servos suos Prophetas, consurgens diluculo mittensque
& non audistis, neque inclinastis aures vestras, ut audiretis, cum
 diceret. Et contempsit judica mea, *ut plus esset esse impia, quam*
gentes: & præcepta mea, ultra, quam terra, qua in circuitu ejus *Ezechiel. 5.*
sunt. Judicia enim mea projecerunt, & in præceptis meis non *6. seq.*
 ambulaverunt. Sanctuaria mea spreverunt, & Sabbatha mea *Ezech. 22. 8.*
 polluistis. Ingressi sunt ad gentes, ad quas introierant, & pol- *Ezech. 36. 20*
 luerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis, *Populus*
Domini iste est, & de terra ejus egressi sunt. Audire verbum *Os. 41. 2.*
 D Do-

Domini, filii Israel, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ? non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium & furtum & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit. Petit sanguis de terra & reclus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur. Quid? quod ne his quidem oburgationibus emendati fuerint Judæi? Tandem enim Deus in hæc prorupit verba: *Etiã Judam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel: & projiciam civitatem hanc, quam elegi, Jerusalem, & domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi.* Neque tamen vel Baalithæ vel Babylonii hinc concluderint, doctrinam populi Judaici, quam propheta instillabant, vitiosam fuisse, neque horum scelerum damnorumque scaturiginem. Qua de re postea fufius agendum erit.

QVÆSTIO III.

Annon convincamur tot gravissimorum Theologorum nostrorum prolixis Confessionibus & expastulationibus, quod mores plurimorum in Ecclesiis Evangelicis sint petulantissimi?

Apoc. 14. v. 7. **A**udiamus ante omnes tubam illam extremorum temporum LUTHERUM. Ejus vox est: *Time re Dominum, & date illi honorem, quia veni hora judicii ejus.* Hic ergo gravissimo Spiritu in hominum nostrorum vitia invehitur, & summam *erm.* *Dn. 1. ad. vent.* *ga* Evangelium ingrati tudineti, quod & Christus fecit Matth. 11. v. 20. seq. exprobrat. Hæc concio (Evangelica) merito magna cum latitia deberet audiri & acceptari, ac quemlibet deceret hinc emendari, probumque evadere, sed secus (proh dolor) accidit, dum mundus indies redditur deterior. Diaboli hoc opus Das ist est. Homines, ut ad oculum patet, jam sunt securiores, avarior, & pejores, quam prius in Papatu

Papata (fuerunt). Quæ causa non alia, nisi quod illa concio *De hoc Lu-*
 (de Christo) contemnitur. Et post aliqua: Si non vis lætari, *theri dicto*
 quod per filii unigeniti passionem & mortem peccata abs te au- *v. Apolog. D.*
 fero, agedum sat peccati & mortis in te congeram, quoniam id *D. Reibing*
 ipsum inhiat, & ubi antea saltem unus te obsedit Diabolus, jam *contra Jes.*
 a septem nequioribus Diabolis obsidebere, sicut videre hoc est *Sim. Felli-*
 in vita rusticorum, & omnibus ordinibus a summo usque ad *cem c. 20.*
 imum, qui spurcissimæ & avarissimæ vitæ, lasciviæ, & aliis vitiis *p. 170.*
 dediti sunt. Hæc e germ. quæ passim obvia. Faciunt huc, quæ *7. Zenische*
 Lutherus de visitatione Saxonica: Aber viel iezund sagen allein *Theil fol. 4.*
 von Vergebung der Sünde, und sagen nichts/oder wenig von
 Buss. So doch ohne Buss keine Vergebung der Sünde ist.
 Es kan auch Vergebung der Sünde nicht verstanden wer-
 den/ohne Buss. Und so man die Vergebung der Sünde
 prediget ohne Buss/ folget/das die Leute wehnen/ sie haben
 schon Vergebung der Sünde erlanget/ und werden dadurch
 sicher und fürchtlos. Welches denn grösser Irrthum und
 Sünde ist/ denn alle Irrthum vor dieser Zeit gewesen sind.
 Und für war zu besorgen ist wie Christus spricht/Matth. 12. C.
 Das das letzte ärger werde/ denn das erste. De quo visita- *Orat. in*
 tionis instituto sic calumniatur Bellarminus: Testis esse potest *scholis ha-*
 Saxonica visitatio. Nam cum Lutherus animadverteret, ali- *bita Tom. 4.*
 quando ob Evangelicam libertatem a se tot annis prædicatam, *præfixa.*
 omnesque leges Ecclesiasticas abrogatas, & ipsum decretum pu-
 blice in foro exultum, populos Germaniæ jam sine ullo freno
 in vitia ruere: quandam instituit visitationem, atque admonuit
 verbi Ministros, ut prædicarent penitentiam, timorem Dei, obe-
 dientiam, opera bona. Sed saltus fuit locustæ, nam nec ipse
 mores emendavit suos, nec populi Pastorum admonitionibus
 paruerunt. Nec sane immerito. Quorum enim bonis ope-
 ribus studeant, quibus sufficit una fides? Sed de hac Bellarmini
 calumnia videbimus inferius.

Allegant similes e Luthero textus adversarii, & imprimis *V. Apolog.*

Iusti Calvi. Justus Calvinus Vetera Castrensis e Calvinista Pontificius e. g.
ni Witeb. ex Tom. 1. Jen. fol. 289. super Gal. 5. ex Tom. 2. fol. 471. in exhor-
Tom. 1. fol. 1. tatione ad preces contra Turcam ex Tom. 3. fol. 351. in Psalm. 91.
Tom. 2. f. 471 & fol. 519. in præf. Psalm. 3. ex Tom. 4. fol. 62. in cap. 6. Matthæi.
Tom. 3. f. 339. Ex Tom. 6. fol. 304. in Hoseam, ex fol. 350. in Joelem.

Tom. 4. f. 1. Addo ex Luthero illud, quod in caput tertium posterior-
 48 78. ris Petrinæ habet. Feruntur adhuc hodie quidem, huc atque
Tom. 4. fol. 391. illuc, libro quodam de Antichristo scripto, in quo legitur, quod
 391. homines ante novissimum diem in eum errorem casuri sint, ut
Tom. 8. fol. 233. negent Deum, & derideant, quicquid de Christo prædicatur,
 233. atque die novissimo. Et hoc quidem verum dicit, undecun-
Tom. 8. fol. 347. que hoc defutum sit. Sed non debet hoc ita accipi, quasi to-
 347. tus mundus ita sensurus sit, Deumque ita blasphematurus, sed
 major ejus portio. Jam enim in usu venit, ac magis erumpet,
 ubi magis Evangelium inter homines evulgabitur, tamen multi

Vorrede se impii prædent ac multorum se pudent corda, quorum nunc
über den tecta & occulta impietas est. Et jam sane haud pauci fuerunt,
Commer qui de futuro die novissimo nihil crediderunt. Item alibi mo-
theil der net cavendum esse, ne septem pejores diaboli mundum inva-
Kirchens dant. Denn da ist bey den Papisten kein Aufshören/ soch
Post. am siebes/ auch erkantes Wort der Wahrheit zu lästern und zu
462. Bl. verfolgen. So ist bey unsern etlichen auch der siebenfältige
Conser Teuffel in sie gefahren/ und hat sie ärger gemacht/ denn sie im
Lamparte- Pabsthum gewesen. Dort musten sie Lügen hören/ und
rum contra groß Geld zugeben/ damit sie gewislich in die Hölle fahren
Reitzing. möchten. Jetzt/ nu sie die reine Wahrheit und alles umsonst
p. 200. T. 1. haben/ und nichts dazu geben/wollen sie auch ungestraft seyn/
 und den Pfarherr oder Prediger mit sich zum Teuffel ha-
Con. 4. super ben/ &c. Jacobus Andrea sic habet: Ut totus mundus agnoscat,
Luc. 21. V. eos non esse Papistas, nec bonis operibus quicquam fidere, illo-
Bellarmin. l. 4. rum etiam operum nullum exerceant penitus: Jejunii loco com-
de ecel. c. 15. messationibus & perpotationibus nocte dieque vacant: ubi pau-
13. Petro peribus benigne facere oportebat, eos deglubunt & excoriant,
 pro-

precationes vertunt in juramenta, blasphemias, & divini nomi- *Canisio l. 1. a*
nis execrationes, idque tam perditæ, ut Christus ne ab ipsis qui- *de corrupte*
dem Turcis hodie tantopere blasphemetur: Denum pro humili- *lis verbis c. 4*
litate regnat passim superbia, fastus, elatio, atque hoc univer- *V. D. Reio*
sum vitæ genus, ab illis Evangelicū dicitur institutum. *bing. Apol.*

Audiamus etiam & perpendamus insignis Theologi verba *cap. 20.*
in hac olim Academia, *vōv ēv τῶν ἀγῶν.* Hinc sunt inter audi- *B. Franz.*
tores, qui totum annum furtis vel scortationibus, vel similibus pec- *disp. 10. in*
catis contaminant, & in fine anni unum sibi diem diligunt, pro par- *A. C. de bo-*
ticipanda Cœna Domini, cuius tamen unius diei, non omnes Christo nis operibus
horas largiantur; sed tantum illam, qua sacerdoti peccata sua hy- *thes. 29.*
pocritice consistunt, & qua sacra Cœna participes evadunt: &
postero die a participata Cœna redeunt ad priora peccata duplo
plus continuanda: idque continuo repetunt quovis anno, usque ad
finem vitæ suæ, cura omne a peccatis pristinis desistendi propositum
verum.

Nimis quam vera esse hæc suspiria illorum, qui anguntur
super contritione Joseph, testatur experientia, clamant flagella
& supplicia publica, innuunt tot prodigia in his regionibus, co-
arguunt multa de ultimis temporibus vaticinia, inculant Lu-
theri, quæ de Germania concepit, in integros tractatus a qui-
busdam collecta. Quibus aliorum Theologorum gravissima
monita conjungi possunt, etiam qui hac ipsa in Academia sede-
runt ad clavum. Versantur præterea in multorum manibus scri-
pta Sarcerii de Visitatione, de Synodis, de Disciplina, Pastorale
&c.: unde heroicus & laudabilis illius zelus probe perspicitur.
Sunt aliorum tum *Academicorum* Theologorum, tum *Cathe-* *Spangeni-*
dralium Scripta in promptu, Johannitico & Lutherico Spiritu *bergius in*
plena; nihil novitatis spirantia, nihil *ἀνομιολογίας* propinquantia, *der ernstern*
e quibus, quo loco sunt res nostræ, quæ Ecclesie facies, animad- *und hoch-*
versio facilis, utinam tam facilis & parata conversio! Utinam *nōtigen*
saperet populus, & intelligeret: Verum *impie agent impii, neque* *Busspre-*
diget an
intelligent omnes impii: porro docti intelligent.

gang
 Deutscher Nec Theologis saltem nostris, sed & Politicis, imo ipsis mi-
 land. litibus animus præsiaget, fore, ut, nisi vitæ rationes melius insti-
 Item tuamus, & Ecclesia nostra & Politia evertatur. Taceo illos, qui
 alte Adam de Disciplina egregia passim *ὑποκρινόμενα*, Programmata, De-
 Sprache. clamationes, Satyras invulgarunt, taceo gravamina publica in
 Dan. 12. 10. comitiis majoribus, minoribus, congesta oblataque: Taceo Acta
 V. Decl. Pbi- Judicialia, Statuta Provincialia, Instituta varia, Consilia singu-
 lippo & c. laria, e quibus seculi nostri malitia satis elucescit.

Or. pro di- Ex unico tractatu Pii cujusdam Achioris, noviter germa-
 sciplina pu- nice conscripto, paucissima hæc ita reddere placet: Video ple-
 blica Eber- rorumque Lutheranorum Pietatem esse meram hypocrisin, po-
 a Wei- pulum accedere quidem externa locomotiva ex consuetudine
 be. V. Me- ad templum, sed sine devotione, sine ardenti oratione, sine dili-
 nippum seu genti auscultatione: & sine omni vitæ emendatione a sacris re-
 dialog. Sa- verti: Populum non tantum calidas ad Deum preces non face-
 ryr. Centu- re, sed horribili modo sancti Dei nomen blasphemare, convi-
 riam. ciari & maledicere, ut non mirum, si cælum contremiscat, si
 terra dehiscat, si firmamentum omne expallescat. Video, popu-
 lum cum scæminis a deo se non demittere coram Deo, ut potius
 omnes reditus & facultates suas in luxum vestitus dolendissi-
 mum, Deo, & hominibus exosissimum, impendant, & ad pro-
 dendam eo magis animi levitatem, novis, levibus, exoticis, scan-
 dalique plenis vestimentorum formis sese jactitent, quas singulis
 fere mensibus mutant: Non jejunare in his angustiis & miseria
 fratrum, non domare corpus, sed heluari per diem, pernoctem.
 In omnibus generis immunditie, adulterii, scortationibus & c.:
 vivere, membra Christi efficere membra meretricis, Spiritus San-
 cti templum polluere: expilationibus, usuris, mendaciis & cir-
 cumventionibus proximi studere, ohne alle Scheu und Neu-
 ist ihnen seids; daß sie es nicht ärger machen können. Hæc in
 Tractatus istius proœmio, quæ singularim postea gravissimis do-
 cumentis, omnib; notabilissimis deducuntur. Utinam multi le-
 gerent, intelligerent! utinam vitam sanctiorem eligeremus
 omnes!

Luc 19. 40.

Rom 8. 19.

omnes! quod nisi fiet, lapides ipsi loquentur; & magis anxie
Creatura contra nos ingemiscunt.

QVÆSTIO IV.

*Num a vita hominum improba & profana
doctrina ipsius perversitas semper
concludatur?*

MInime vero. Notentur enim 1. Scripturæ dicta Col. 2. 18. 1. *Scripturæ
ambulante aliquo in humilitate & religione angelorum* 1. Tim. dicta.
4. 2. *in hypocrisis loquuntur mendacium* 2. Tim. 3. 5. *Speciem habent
pietatis* 2. Cor. 11. 12. *Satan in angelum lucis, &c.* 2. exempla lu- 2. *Exempla
culentissima.* Mosis doctrina fuit sanctissima Deut. 4. *Qvalis
vero populi vita?* Eam tot in deserto lapsus, totque exprobra-
tiones satis depingunt, per libros Mosis. Hinc in Psalmis eo- Deut. 32. 5.
rum laudes decantantur, quod fuerint *generatio prava & ex- seq. Ps. 77.
sperans: generatio, quæ non direxerit cor suum, & non est creditus* 10. seq.
cum Deo Spiritus ejus. Et apposuerunt adhuc peccare; in iram v. 20. v. 40.
excitaverunt excelsum in agroso. Et dilexerunt eum in ore suo, 41.
& lingua sua mentiti sunt ei. Cor eorum non erat rectum cum eo,
nec fideles habiti sunt in Testamento ejus.

Josue, Samuelis doctrina divinissima fuit. At qualis po-
pulus, effrenis & malitiosus. Id enim tot scelera clamant, &
tot Dei in illos supplicia.

Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel. Et Ps. 77. 61. 63.
*aperterunt se, non servaverunt pactum: quemadmodum patres seq.
eorum, conversi sunt in arcum prævum.*

Davidis doctrinam a Spiritu Sancto profectam quis neget?
Scribæ velociter scribentis Calamus lingua ipsius, Ps. 45. 2. Pet. 1. 2. Sam. 11. 12.
Spiritus Domini locutus per ipsum 2. Sam. 23. At quam sæda in seq.
ipso & liberis vitia? *Adulterium, homicidium, incestus, fratri-
cium, crimen majestatis.*

Esaie omniumque Prophetarum conciones ac dogmata
ipsius Spiritus sancti fuerunt verba. Quanta vero τῶν ἀποστο-
λῶν

Es. 3. v. 7. 8. *ἡ γλῶσση αὐτῶν ὡς ἄλογα*; Ruit enim *Jerusalem*, & *Juda* concidit: quia lingua eorum, & ad inventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majestatis ejus, Agnitio vultus eorum respondebit eis: & peccatum suum quasi *Sodoma* predicaverunt, nec absconderunt. *Ve anima eorum*: quoniam reddita sunt eis mala.

Ita *Jeremias* exaudire cogebatur has populi protestationes: *Jer. 4. v. 16.* Sermonem quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audimus ex te.

Ezech. 33. v. 31. Ita experiri debebat *Hesekiel* gregis sui nequitas: Et veniunt ad te, quasi ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in comicum oris sui vertunt illos, & avaritiam suam sequitur cor eorum. Quis vero ex hac profusa abnormi auditorum perversitate Propheticae doctrinae absurditatem concluderit?

3. Documentis id ipsum evincitur gravissimis. Nam ut optima doctrinae *ἀνθρώποι* pessimi saepe fuerunt *ἠπαρτισμοί*: Sic perversorum dogmatum *ἁσέκλα* non raro satis probatam praese tulerunt vitam. Plurimi veterum haereticorum externa

Staphyl. in sanctimoniam specie orthodoxos vicerunt, & incautos seduxerunt, teste historia *Ecclesiastica*. Hinc ipse *Franciscus Staphylus* notat, nonnullos vitam praese ferre bene moratam, pulchreque compositam, quorum tamen falsa & haeretica sint dogmata.

V. margin. & addit: *Anne Picardi* pulchre sese ovinis pellibus contegunt? *le Emsferi ad* Nulla apud se foenora, nulla scelera, nullos potatores, scortatores, *2. Per. 3. ubi* res, fures, adulteros patiuntur. An vero *Anabaptistis* ejusmodi ovium pelles deficiunt? Nullis ii armis utuntur, ut suam datam mercedem testentur patientiam: nihil sibi ceu proprium vendicant, ut amoret *Hussi* varitiam declinent: pane suo vescuntur in sudore vultus sui, & *Wiclessi*, laborant fideliter, & prolixè & libenter Deum precantur. *Ma-* quod omisit *nichaeorum* quamnam erant studia? Non viscebantur carnibus, ut corpus suum in Dei cultum castigaret. Quae vero *Encraticarum*? Abstinebant illi, ceu abstemii, perpetuo a vino, ut suis studiis tanto possent esse acrius intenti. Quae denique

Caitha-

Catharorum, qui se puros dicebant? Omni illi sibi interdictum esse volebant mundi hujus voluptate, intemperantia, dissensione, pompa & vitiis omnibus. Ecquis vero hæc neget, fructus fuisse laude dignos, & præclaras ovium pelles? Hactenus *Staphylus*. Poterat autem illis addere *Donatistas* non solum & *Novatianos*, sed & *Pelagianos*, de quibus *Hieronymus*, quod per nimiam sanctitatem, securamque justitiam, audacter sibi bona cœlestia vendicarent.

Hieron.
Tom. 2. l. 3.
adv. Pelag.

Tandem si a vita valet argumentum ad doctrinam ipsam, quid de Pontificum toto doctrinæ corpore fiet, ubi tam perverse vivitur? Objiciunt nobis Concione Lutheri in Postillis Ecclesiasticis Dn. 26. Trin. ubi hæc legitur gravissima *Wort*:
Zu vor/ wo man solte unter des Pabsthums Verführung und falschen Gottesdienst gute Werck thun/ da war/ ederman bereit und willig/ und kont etwa ein Fürst oder eine Stadt größer und reicher Stiftung und Almosen geben/ weder iest alle Könige und Käyser vermöchten/ iest hat dagegen alle Welt nichts anders gelernet/ denn nur schäzen/ schinden und öffentlich rauben und stehlen/ durch lügen/ triegen/ w ichern/ übertheuern/ übersehen/ 2c. und iederman gegen seinen Nächsten handelt/ als hätte er nicht ihn für seinen Freund (viel weniger für seinen Bruder in Christo) sondern als seinen mörderlichen Feind/ und nur allein gerne alles wolt zu sich reißen/ und keinem andern nichts gönnet. Das gehet täglich und nimmt ohn Unterlaß überhand/ und ist der gemeinste Brauch und Sitte in allen Ständen/ unter Fürsten/ Adel/ Bürger/ Bauern/ in allen Höfen/ Städten/ Dörffern/ ja schier in allen Häusern. Sage mir/ welche Stadt ist so starck/ oder so fromm/ die iest so viel möchte zusammen bringen/ daß sie einen Schulmeister oder Pfarrhern ernehrete? Ja wenn wirs nicht zu vor hätten aus unser Vorfahren milden Almosen und Stiftungen/ so wäre der Bürger haiben in Städten/ des Adels und Bauern auffm Lande/ das Evangelium längst getilget/ und würde nicht ein armer Prediger gespeiset oder getränkert/ 2c. Also
schänd

*Reibing. ad-
buc Jesuita
& post illum
Lampa, 100
ruu.*

schändlich böse müssen die Leute werden zur letzten Zeit / zum
 Danck dem lieben Evangelio / dadurch sie von dem Gefäng-
 nis und Plagen des Papsts nu sind frey worden / daß sie nun
 nicht mehr menschlicher / sondern teuflischer Welse unarm-
 herzig / nicht gnung dran haben / daß sie gleichwol des Evan-
 gelii noch gedencken / davon fett werden mit rauben und stehlen
 der Kirchen-Güter / sondern müssen auch dencken / so viel an ih-
 nen ist / das Evangelium vollend gar auszuhungern. Admo-
 dum ægre putant se nobis facere, dum hæc Lutheri *trapporia*
Souirs allegant. Quid si vero ex hoc doctrina ipsa male au-
 dit, quid de ipsorum fiet dogmatibus? Sic enim in illos etiã
 virgularum stringit censoriam, & quidem ex capite nostro Petrino;
 Sie mögen vornehmlich wol erzittern für diesem schrecklichen
 Urtheil unsere grosse Geistliche Prätaten wie sie sich nennen /
 Pabst / Cardinal / Bischöffe /thumberrn / Pfaffen / und das
 ganze Teuffelsgeschmeiß des EndiChristlichen Hauffens zu
 Rom / und allenthalben auf ihren Stifften und Huhrhäusern
 (wenn sie nicht so gar verstockt und fürseßlich mit Leib und
 Seel dem Teuffel ergeben / und nach dem höllischen Feuer rün-
 gen und eileten) welche gar nichts anders dencken und thun /
 weder als seyn sie dazu gesezt / daß sie der armen Kirchen / alles
 was ihr gehöret / aus ihrem Rachen reißen / und auff's aller
 schändlichste und löstlerichste / was zu Erhaltung der Predig-
 stüle / Schulen und armer Leute gegeben / zu alle ihrem Muth-
 willen verzehren / verprangen / verprassen / verschwelgen / ver-
 spielen / verhuren &c. : und Gott und der Leute darzu spotten /
 (wie S. Petrus 2. Pet. 3. von ihnen saget) ja darob auch öf-
 fentlich unschuldige fromme Leute ermorden.

Ne vero Lutheri iudicio ipsos premamus, remissos capi-
 mus ad suæ fidei complices, tum veteres tum recentiores, quos
 magno numero allegant B. Cramerus in Antiquario, B. Gerhar-
 dus de Ecclesia, & in Confess. Cathol. Dn. D. Botfaccus in De-
 monstratione, quod Ecclesia Romana non sit sancta. Habemus
 integros tractatus hæc de re, Onus Ecclesiæ, Nicolai Clemen-
 gi,

2. Petr. 3.

Propter
 Sion non
 tacebo.

gis, Cusani, Gersonis &c. Prostant consilia & deliberationes, de corrigendis moribus Ecclesie, a capite ad calcem. Conciones in promptu sunt ipsius Bellarmini & aliorum, quibus graphice Sanctitas Romana illustratur. Adiri potest des Pabstums unreine Schloßkammer; evolvi possunt Germanicæ Nationis gravamina, & aliorum regnorum legationes. Meretricium est, os tegere, ac dicere: Non sum operata malum.

Prov. 30. v. 20

Calviniani etiam domi habent, quod agant. Legant Calvinii, Bucerii, aliorumque de se querelas. Inprimis Calvinum de Scandalis evolvant. Addant Zepperum & alios, qui de morum reformationibus, de disciplina, de visitationibus, consilia vel homilia ediderunt. Adjungant, si placet, Acta publica, Ecclesiastica & Politica, in Saxonia & alibi locorum in annales relata. Plura nec conglomerato, nimis quam notoriissima.

Calvin. in Tractibus p.

Etiam fanaticos nostros, qui *Curios simulant, Bacchanalia V. histor.* sepe vivere in proapatulo est. Legatur *Davidis Georgii* historia, *ap. Wigand.* qui adeo non fuit ab avaritia alienus, ut magnas opes & prædium sibi acquisiverit. Anabaptistarum furia & furores innotuerunt omnibus. *l. in Anabapt. Thuanum l. 22.*

Esaie Stifelio, qui se Christum ipsum ac Deum profitetur, obicitur a Dn. D. Webero, quod interdum in ebrietatem prolabatur. Non dissimulat ille in Apologetico, daß er der segneten Creaturen/ Bier und Wein zur Fröligkeit offtmahl zu reichem Ueberfluß genossen/ &c: und in und mit meinem Güt nicht corrags, in göttlicher heiliger Unschuld und Unsträßigkeit/ ganz freudig und frölich gewesen/ mit meinen in göttlicher Einigkeit heiligen Glaubensgenossen. Nihil itaque contra doctrinam nostram promovent adversarii, dum camarinam hanc movent. *hist. Stifel. in Apolog. p. 212. 213.*

QVÆSTIO V.

An lectio Bibliorum concessa Laicis præbeat ansam perverse vite, non obstante, quod Petrus hanc alteram ad illos conscripisse se dicat epistolam?

E 2

Ita

Fr. Staphy- Ita censent ex adversariis complures. Totam Scripturam di-
lus p.92. Sic vinam, etiamsi ea probe sit translata, illis legendam permittere
Bellar. l. 2. num expediat, deliberandum est, cum res sit plena periculi, & mul-
de V.D.c.15. tarum queat esse occasio malarum cogitationum: si faminis, virgi-
 nibus, adolescentibus historia Lotbi filiarum ejus, Juda quoque &
 Thamar, atq; etiam quo pacto adulterium in feminis exploratum
 sit, pluraq; alia exempla & historia proponantur: nec possit absque
 pernitie ejusmodi lectio iis, qui juvenili sunt aetate, permitti. Lege
 apud Hebraeos cautum erat, ut nisi quis aetatem sacerdotalis mini-
 sterii, id est, annum tricesimum implevisset, nec principia Geneseos,
 nec Canticum Canticorum, nec Ezechielis exordium & finem le-
 gere, permetteretur.

Conzen in Sic Adam a Conzen: Episcopus si videat hominem atheum,
jub.p.141.V. spiritu Dei carentem, per albatas seculi vias ambulantem, vitiiis
 & Kellerum suis ex Abrahami & Davidis polygamia fomenta quarentem, ma-
contra Heil- rivo Bibliorum, quae solo Dei Spiritu, quo caret ipse, intelliguntur, le-
brun. ctione arcebit, instruet ipse, pastores audire jubebit.

Legatur Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 15. & Hardin-
 gus contra vellum art. 15. sect. 5. Hoc certum est, nonnulla capita
 atq; historiae V. T. eam materiam continere, quae malarum cogita-
 tionum occasionem praebitura videatur, si mulieres, virgines, ado-
 lescentes ea legere sinantur.

1. Quod vero permittitur, imo injuncta sit Christianis omnibus,
distis, Col.3. etiam Laicis, Bibliorum cognitio, ex eo patet, quod Petrus &
 alii ad omnes dederunt suas epistolas, liquet etiam ex Col. 3. 16.
 Deut. 6. vers. 6. 7. 8. 9. Deut. 31. vers. 11. Joh. 5. vers. 39. Luc. 16. vers. 29.

2. *exemplis* Hinc Josua cap. 1. 8. Reges Israelitici Deut. 17. v. 18. 19. hinc
Socrat. l. 7. Berthoeses Actor. 17. Theodosius cujus regia non dissimilis
 V. monasterio. Alphonfus qui decies quater perlegit Biblia. Au-
 gustus Elector Saxoniae.

3. *Tsimp.* Hinc adjurat Paulus Thessalonicensis per Dominum, ut
in Speculo recitetur epistola illa omnibus sanctis fratribus 1. Thessal 5, 27.
Principum.

Et quidni? Omnia enim probare omnes debemus 1. Thess.
 3. *documentis.* 5, 21. & alienum pastorem non sequi Joh. 10. Probare necessum
 est

est Spiritus, an ex Deo sint. Quæ Bellarminus, Gosterus, Stapletonus, Gordonus, Kellerus, Lamparterus, aliique obgannunt, in conflictu discutimus.

Chrysoft. ad Col. 3. *Inhabitet, inquit, in vobis opulente* Chrysoft. (πλοῦσιος) non simpliciter, sed cum multa opulencia. *Audite Tom. 4. in quotquot estis mundani, & uxoribus præstitis ac liberis, quomodo & vobis potissimum præcipiat scripturas legere, idque non simpliciter, neque obiter, sed magna diligentia &c. Audite, obsecro, seculares omnes. Comparete vobis Biblia anime pharmaca. Si nihil aliud vultis, vel novum Testamentum acquirite, Apostolorum Acta, Evangelia, continuos ac sedulos doctores. Quid Pontificii ad hunc Chrysofostomi zelum? Quod si objicias B. Chrysofostomum Renatus Be- & alios per plures primitivæ Ecclesiæ Patres, ejus esse opinionis, nediſtus An- quod etiam vulgarium hominum sacra Biblia passim manibus degary The- terantur, ut patet eorum scriptis. Respondeo, alia longe esse ol. Parisien- nostra, quam ipsorum tempora. Nam ipsorum temporibus sis l. 3. Strom- puta vulgus Christianorum longe eruditius & perfectius fuisse Bibl. p. 177. nostris, etiam mediocriter instructis & devotis. Non erat igitur illis temporibus ita periculofum, sacra Biblia vulgari, ut de verbo Dei nunc. Nam sacra Biblia sunt libri Spiritualium & devotorum, v. 16. Prov. Hodie autem passim Christiani sunt ignari, minus devoti, car- 1. 23. c. 2. 1. nales & mundani. Hæc ille. Quæ cum elumbia plane sint, seq. c. 3. 1. sq. indigna videntur, quæ convellantur. Imo propterea, ut erudi- Eccles. 12. v. tiores evadant, institutione Biblica uti poterant ac debebant ex 10. 11.*

Chrysofostomi, vel potius ex Spiritus sancti permisso, hortatuque, Quæsit (sapientissimus Ecclesiastes) verba utilia, & conscripsit sermones reſtissimos ac veritate plenos. Verba sapientum sicut sim- multi, & quasi clavi in alium defixi, quæ per Magistrorum concili- um data sunt a pastore uno. Quam præpostere igitur & perverse Emserus? qui, cum novi fœderis libros in germanicam lin- gvam vertisset, hæc sub calcem annectit: *Wiewohl ich der Sache bey mir selber noch nicht eins bin / ob es gut oder böß sey, daß man die Viebel verdeutschet, und dem gemeinen unge- lærten Mann fürleget. Denn die Schriffe ein Zumpfel*

und Teuffe ist/ darinnen viel auch aus den hochgelahrten er-
 sauffen / und muß sich einer gar nidrig bücken / der zu dieser
 Thür eingehen, und den Kopff nicht zerstoßen will. In alia
 1. Job. 2. 12. sententia est Petrus noster cum reliquis Apostolis: *Scribo vobis,*
 23. 14. *V. filii &c. Scribo vobis adolescentes.* Ita veteres Hebræi: *Na-*
Druf. l. 1. tus quingve annos, ad Scripturam: Natus decem annos, ad Deu-
apopt. E- terofin. Natus 15. annos, ad Thalmud &c.
braor. 23.

QVÆSTIO VI.

*An hac omnis perverfitatis origo, quod verbo externo
 tribuamus vim illam, quæ soli competit interno?*

Verbum duplex quomodo constituent adversarii, & quæ
 propria illorum tum sententia sit, tum in nos actio, ex di-
 versissimis colligi potest auctoribus. Ex Paracelso autem ut
 plurimum hauriant suas doctrinas, ut quidem ipsorum mihi
 confessus est. Ejus igitur sunt hæc Emblemata: *Nibil exter-*
num confert salutem quocunque veniat nomine: Litera scriptura
seu verbum exterius nullius est operationis: Dei verbum, Christus
& regnum ejus, nulla operatione ab extra infunduntur, si non essent
in nobis, frustranea forent omnes conciones. Talia passim Wei-
 gellus; qui præsertim in Theologia sua jam ante in homine
Weigel. in (nondum etiam renato) omnem cognitionem ad salutem la-
Theologia cere scribit. Audiamus *ἑρμηνείας* ejus. Zum 4. ist Theo-
pag. 55. logia darum leicht/kurz/ &c: daß man nicht bedarff die Men-
 ge der Bücher / nur ein Buch ist von nöthen / das ist die heil.
 Biblia/ dem/der da lesen kan: Dem aber/der nicht lesen kan/
 ist gegeben eben so wohl die heilige Biblia / daß er sie höret le-
 sen/predigen/und hat das Buch in ihm selbst/ das ist die Sala-
 bung/ h. e. Jesus Christus, verbum æternæ vitæ, das ist/ lex in
 scripta digito Dei. Alles was ihr wolt/ das euch andere Leute
 thun sollen / das solt ihr ihnen auch thun / das ist das ganze
 Gesez/ und die Propheten/ das ist die ganze Biblia des Alten
 und Neuen Testaments: Item, du solt Gott lieben/und deiz-
 nen Nächsten/ als dich selbst/ so hastu die ganze Viebel/ da
 hastu alle Bücher / so je geschriben sind/und geschriben wer-
 den/

den/darin studiren die guten Herzen, das eine/ das ist Jhesus
Christum/ und erfahren alle Dinge ohne Müh und Arbeit/
ja schlaffend lehret GOTT die seinen seine Wege. Similiter
παπαδοζοτατα passim evomit in Postill. im Sünden Griff/ in
γνώσι σεαυτὸν & aliis scriptis, arrogantisimis simul & insulis-
simis. Neque suo sibi svavi delirio placere cupit, verum no-
stras Academijs, Promotiones Doctorales, Disputationes, Exer-
citationes ad imi Orci barathrum ablegat, & causas nos facit seu
actores omnium flagitiorum, omnis Epicureismi & Atheismi,
qvo ut Cataclysmo Christianus orbis jam obruatur.

Hinc novi fanatici nos appellitant Falsche Propheten/ Flansb.
Larvengeißter/ Seelenmörder/ Buchstäbter/ Buchstäbische *Coll. B. l. b.*
Lehrer/ Diener des Buchstabens/ Frostprediger. Pseudo- *b. iij. Post.*
Theologos, Scripturarios, atramentarios. *Weig. part.*

S. Scripturam nominant Ein A. b. c. und schriftlichen ver. *2. p. 34. 199.*
gänglichen Buchstaben / von Feder oder Tinten / oder ge- *225. Sc. Vid*
druckt/ A. b. c. oder Pappiernes Wort / vom Buchbinder in *de Verant*
Schweinen oder ander Leder eingebunden/ so zu allen unfläti- *wortung*
gen Sachen gebrauchet wird; die an und vor sich selbst nicht *Stiefelii p. 37.*
reden könne / die Menschen nicht bekehren/, noch vor Sünden *32. p. 112. 122.*
bewahren. Alia Christi, Davidis, Johannis, Pauli & Petri sen-
tentia Joh. 5. & 19. & 119. Joh. 20. 2. Tim. 3. 1. Pet. 1. 2. Pet. 1. & 3.
Grosser Mangel in unsern Kirchen/ das sie nur den Ceremo- *Ex manna*
nia in der Beichte/ im Abendmahl &c. ob ihnen gleich der *scripto meo*
Teufel zum Halse heraus siehet. Der größte Mangel das *habiti eum*
wir sie nicht wissen auff den Samen in uns/ das sie das gläu- *quodam Col-*
ben &c. Durch das euserliche Wort wird Christus nicht in *loqvii. d. 23.*
uns gebracht/ sondern es zeuget von ihm/ das sein unvergäng- *24. Aug. 1630*
licher Same in uns sey. Liegt alles am aufgehen dieses Sa-
mens/ wo es nicht aufgehet / da wird das Pfund wieder von
ihm genommen: Ita habebant verba cujusdam Reformatoris,
seu potius Scripturæ contemptoris & convitiatoris, nil nisi ver-
bum infernum, semen infernum, arisiam & plenam inde messem
jaçantis.

Qvod

1. *Diffla.*

Quod vero per verbum externum omnino Deus operetur conversionem hominis, tum ex dictis clarissimis patet. Petrus noster c. 1. v. 24. 25. & hic, ut & Christus Joh. 17. per sermonem meum IN ME credituri: verbo externo divina *εὐεργεσίας* participationem assignant: quod ipsum Paulus non semel facit,

2. *Exempla* Rom. 1. v. 16. Rom. 10. 17. 1. Tim. 4. v. 16. 2. Cor. 2. 15. 16. Hebr. 4. v. 12. Hebr. 4. 12. 1. &c. tum *exemplis loculentissimis* Luc 24. 31. Act. 2. 37. Act. 4. 4. Act. Tim. 4. 16. 2. 11. 21. Act. 16. 14. 1. Cor. 3. 5. 6. tum *documentis certissimis*. Est Cor. 2. 15. enim ipsius Dei verbum Luc. 8. 11. 12. Luc. 11. 28. Act. 4. 31. Act. 6. 2. 3. *documen-* Hinc Christus [qui est *ὁ λόγος τῆς Θεῆς* Joh. 1. v. 1. 14. Joh. 1. 1. c. 5. 7. 16. Ap. 19. 13.] habere dicitur *πνεῦμα* vitæ æternæ, quæ sunt Spiritus & vita Joh. 6. v. 63. 67. Et si ergo unctio & Spiritus docent omnia,

1. *Thef. 2. 13.* etsi Deus dat incrementum. Non tamen hoc facit præter vel 1. *Thef. 4. 9.* citra verbum, sed PER verbum, ut evidentissimo Thessalonicensium exemplo liquet.

Notent hoc ipsi etiam Pontificii quidam & Calviniani, qui dispescunt Dei verbum in Externum & internum, huic efficaciam conversionis tribuunt, illi vero derogant. Illa enim distinctio licet quoad voces sobrie a nonnullis usurpata, sensu Svenckfeldico locum non invenit. Per verbum externum saniore quidam

P. Saxon.
Theol. Wier
derholte
Behr. c. 2.
p. 99.

sensu quam accuratiore phrasi externam verbi patefactionem, ut & externam scriptionem, lectionem, predicationem & audicionem intellexerunt; Verbi autem interni nomenclatura venit ipsis nonnunquam internus sensus vel sententia, externo verbo comprehensa; nonnunquam interna acceptatio, custodia & conservatio verbi in corde, nec minus etiam illud ipsum, de quo verbum Dei loquitur & agit, ipsum, inquam, nucleum verbi, de quo Luc. 12. 51. Luc. 8. 15. Luc. 11. 28. Jac. 1. 21. Sed aliud hodie sub illa distinctione quærent, qui duas distinctas verbi divini species constituunt: externum, quod solum modo sit signum & testimonium interni verbi, quod s. Prophetæ quidem & Apostoli habuerunt; Sed hunc sensum vel intellectum nullo modo in externo patefacto verbo quærendum esse vel inveniri posse, sed plane ab externo verbo distinctum, imo divisum & separatum.

Nobis

Nobis certum est, *unum* esse ministerium, *unum* verbum, si scilicet in essentia sua spectetur, sive consideretur in Spiritu sancti mente, sive in animo Petri, sive in viva voce Petri, sive in epistola Petri, sive tandem in sensibus, corde ac memoria hominum. Non enim aliud Apostoli foverunt in corde, aliud in chartis consignarunt, sed idem, quod ipsis patefactum, nobis patefecerunt, tradiderunt commendarunt. Sic Joh. 15. 25. *Omnia, quae-
cunque audivi a Patre meo, nota fecit vobis* Joh. 15. 14. *Ego dedi eis
sermonem tuum. Mystera regni patefacta discipulis* Luc. 8. 10. eadem nobis Rom. 16. v. 26. Act. 2. 27. *omne scilicet Consilium Dei:*
& quidem, ut jam in Prophetis praenunciatum Act. 26. v. 22.
1. Pet. 1. v. 10. sic ut Scriptura possit *nos σφῖσαι ad salutem* 2. Tim.
3. v. 15. 14. Igitur verbum *externum* non est *σημα* vel *σῶμα* ex-
anime, non est picta pugilum tabella, quam palaestris suis affigere
foris solent, ut doceat, quid intus agatur; sed est Symbolum
& medium efficac, quo ipsa in animam nostram lux seu illustratio,
sapientia, mentisque mutatio inducatur.

Et quo tandem illi suis speculationibus vel distractionibus delabuntur, suaeque incauti distinctione? Eo scilicet ut Scripturam pro verbo Dei non habeant. Huc Emblemata illa: *Scriptura verbum potest mutari, imo & comburi. Sed verbum Dei manet in aeternum, Jes. 40. Si scriptio seu sacra scriptura esset verbum Dei, tunc esset verbum Dei non tantum respectu hominum, sed & Angelorum. Si scriptura esset vere verbum Dei, tunc esset potentia DEI omni credenti ad salutem; tunc esset sapientia & veritas DEI; tunc foret lux lucens in tenebris. Denique cum huc perveni (ita vox cujusdam citatur) ut ex verbo DEI cognoverim, quod verbum Domini sit vivum, quod aeternum, quod pereunte mundo non pereat, quod judicet in extremo die, quod veritas, quae eam cognationem habet cum Christo, ut inde & Filius Dei vocetur verbum & veritas, & ita etiam Spiritus sanctus veritas, sicut & verbum Christi Spiritus Joan. 6. illico vidi verbum scriptum seu Scripturam in Bibliorum voluminibus comprehensam non esse verbum Dei, sed aliquid aliud: quia scriptura, quae scriptura, non vivit, non est vita, non veritas, non manet in aeternum.*

F

Quam

bum æternæ generationis, ut Christus. 2. verbum omnipotentis creationis, ut Gen. 1. Esto lux. 3. verbum internæ operationis, quod sonat in cordibus nostris, 4. verbum externæ enunciationis, adeoque prædicationis & scriptionis (Hoc usitate appellari solet verbum Dei audibile) 5. verbum externæ picturæ in Sacramentis, quod eleganter appellatur verbum visibile [de quibus modis & acceptionibus vel descriptionibus hic non disputamus] pergit *Alstedius* & quærit 6. An verbum Dei internum & externum differant? Et quæstioni sic satisfacit: *Non differunt specie, sed efficacia.* Huc nimirum tendunt, ut externum, quod vocant, verbum, ab efficacia illuminationis, conversionis & spiritualium gratiarum omnium collatione separent, cum tamen Deus per verbum ac proinde per Scripturam hominibus communicet 1. *veram & salutarem sui agnitionem* Matth. 11. 26. Joh. 1. 18. 2. *fidei excitationem & confirmationem*, ex luce enim verbi oritur in cordibus nostris lux fidei Rom. 10. 14. 2. Cor. 4. 6. 3. *regenerationem* 1. Cor. 4. 15. 1. Pet. 1. 23. Jac. 1. 18. 4. *spiritualem animæ nostræ alimentationem* Deuter. 8. 3. Matth. 4. 4. Amos 8. 11. 5. *afflictionum consolationem* Pl. 13. 4. Pl. 119. 50. 6. *pugnantium confortationem* Ephel. 6. 17. 2. Cor. 10. 4. 1. Joh. 2. 14. 7. *errantium instructionem* Pl. 119. 105. El. 2. 2. 8. *Salvationem* Rom. 1. 16. Joh. 6. 86. &c.

Masculæ igitur urget *Lutherus* dictum illud Oris veritas: Qui per sermonem illorum credituri sunt in me: Diligenter vero hic textus, inquit, animadvertendus est, quomodo Christus Apostolorum prædicationem extollit & laudat, per quam nos ad eum venimus & credimus. Contra hoc enim pugnat, quod quidam spermologi docent externum verbum continere, affirmantes spiritum omnia facere debere. Res externa, signa, vivam vocem prædicationis nihil prodest ad fidem in corde, interno homini intetno verbo opus esse. His vesanis hominibus hunc saltem textum, qui credituri sunt per verbum eorum in me, præscribe literis majusculis, & quare num verbum (credere) interna sit hominis, an externi? Aut num

3
 „Apostoli externum vel internum verbum prædicaverint? Hic
 „equividem negabunt minime, hæc verba (qui creditur sunt)
 „quod tantum cordis opus est & interni hominis, & (per ser-
 „monem eorum) conjungenda esse & internum hominem si-
 „mul facere. Is enim internus homo dicitur, qui credit, & o-
 „mnem cordis sui fiduciam & spem penitus in Deo fixam ha-
 „bet. Externus autem is est, qui edit, bibit, videt, audit, vadit,
 „stat, laborat, his aut illis gestibus utitur, & omnifariam cum
 „corporis operibus est occupatus. Fides autem nullum opus
 „est corporis, sicuti aurium, oris, manuum aut pedum, sed o-
 „mnium intimi fundamenti cordis. Itaque cum Christus di-
 „cat, eos esse credituros, hoc est, internos seu spirituales homi-
 „nes per Apostolorum verbum futuros, in contradicenter se-
 „quitur, hoc verbum non facere ad externum hominem, sed in-
 „terno homini prodesse. Unde nihil est, quod inepte blate-
 „rant, externum verbum seu prædicationem non esse utilem,
 „nisi ad externum testimonium seu confessionem interni ho-
 „minis. Si autem objecerint, quod si externum verbum tan-
 „tum posset, tum omnes, quicunque id audiunt, credentes &
 „salvos fieri oportere. Respondeo, Deo gratia. Jam ex di-
 „midio confessi sunt, nec inficiari possunt nullos credere. In
 „ea enim sententia nos quoque sumus & dicimus, quamquam
 „non omnes credant, multos tamen esse credentes.

QVÆSTIO VII.

*An inde scelerum Cataractæ irruant, quod statuamus, le-
 gem a renatis perfecte impleri non posse?*

2. Pet. 3. 5. 14. **H**Oc vere est, quod Pontificii, quod Pboriniani quod Fanaticè
 novi impense urgent. Equidem Petrus vult excitare in no-
 bis τὴν εὐλαβίαν διάνοιαν v. i. jubet, ut studeamus esse ἀσπιλοι καὶ
 ἀμώμητοι (ἀμώμοι) id vero nondum arguit, summum perfectio-
 nis apicem in hac vita nos posse contingere. Præter complura
 vero sacræ Scripturæ oracula, unicum caput ad Romanos septi-
 mum, nos absolvet a crimine intentato, ut videbimus; Hunc
 enim

enim inprimis nondum solvere conantur *Photiniani*, atque hunc *Bellar. l. 4.* ipsum a Petro nostro in capite, quod resolvimus, in medium *de Justif. c.* projici opinantur, vel solvendum vel in Ecclesia, si vel maxime *13. Bec. in* obtineat nostra interpretatio, non proponendum. *tract. de ec-*

Sustineamus e diversis castris in nos factos impetus. *Bel- clesia q. 3.* *larminus* & ex illo *Becanus* hoc nomine admodum flagellant *Coucl. 2. n. 6.* Ecclesias nostras. Sic alius: *Lutherus ad Gal. 2. ait, omnes leges*

esse liberas, ut recitavit Vicius fol. 15. Nonne hac satis ampla fe- Simon Felix *nostra omnibus flagitiis, si lege nulla tenemur? si lex adiaphora? contra D.* *Sic ejus violatia non facit deteriorem? ut ibidem Lutherus. Annon Reibingium*

intolerabilis factor, grunnit Fornerus, Dei mandata, etiam cum in Apopho- *Dei gratia, servatu impossibilia esse, credere, & non ad servandum, ret. p. 78.* *sed in iis contemplandam infirmitatem nostram, a DEO proposita*

esse, inertis vulgo persuadere, omniumque malorum fibras eorum *cordibus inspergere. Hunc quoque factorem evaporavit ollaris ca-* *seus confessionis Augustiana. Et ante pauca idem Fornerus pag. 77.* *Annon intolerabilis factor, sub Evangelica libertate, vitiiis atque fla-*

gitiis omnibus januas aperire & ad malum omne pronam hominis *concupiscentiam prodendo veluti, in omnem libidinem propellere?* *Factorem istum transpiravit ollaris caseus Confessionis Augustane.* *Similia passim in Romanensium scriptis obvia sunt. Cum V. Speculum*

Magdeburgum excisum esset, & legissent Pontificii typis excu- *Veritatis in* *fas conciones pii cujusdam Præconis verbi, quibus vitia publice pag. 391.*

grassantia taxabantur; hoc ferebant judicium: recte fecisse Pa- *factorem illum arguendo vitia & flagitia, sed aliter fieri non* *potuisse, ubi doceatur, legem servatu non esse possibilem. Sed &*

Photiniani nobis ideo indignantur, & scelerum culpam affri- *cant, quod legem præstito impossibilem dicamus. Legatur* *Smalc.* *Smalcus contra Franzium disp. 9. nec non disp. 15. ubi his in nos*

insurgit verbis: Tantum autem abest, ut Deus inchoatam, lan- *gvidam, immundam obadieniam sui compensaturus, ut etiam Ebri-* *constr. Fran-* *ctus minetur, se tepidi evomiturum ex ore suo. Quinam vero cium disp.* *sunt tepidi, nisi qui Deo obadire inchoarunt, langvide autem, im-* *16. p. 472.* *perfecte & immunde obadiunt? Scilicet, hic modus est continendi*

homines in officio & studio pietatis. Et tamen Franzius ait, se indignari illis, qui populum a vera pietate avocant, cum ipse hujusmodi thesibus suis omnem eis ad negligentiam & simulationem fenestram aperiat, & tantum non negligentes esse jubeat. Et alibi objicit Smalcus illa dicta: quæ principia vocat Christianæ religionis & omni exceptione majora. Ebr. 12. 14. 1. Johan. 1. 6. & 2. 6. & 3. 6. 7. distingvit tamen inter omnium peccatorum habitum, a quo nos liberos omnino esse deceat, & inter actum peccatorum, a quo ut liberi simus, aspirare perpetuo teneamur.

Disp. de pe-
nit. p. 570.

Weig. in
dialogo de
Christian.
p. 76.

Hunc etiam obelum Weigelius nobis figit, cum ait: *Wer da saget / es sey unmöglich also zu wandeln / wie Christus gewandelt hat / der redet wider allen Grund der Schrifft / und wider den Glauben / denn dem Gläubigen sind alle Dinge leicht und möglich / er machet eine neue Creatur / und die neue Creatur wandelt im Geseß Christi gar leichtlich.* Huc cantio Elaiæ Stifeli, & similia sanctulorum de semetipsis testimonia.

1. dicta.

Legem vero in hac renovationis imperfectione servaturo possibilem non esse, cognoscitur i. e. Scripturæ oraculis: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* Psal. 143. 7. *Si iniquitatis observaveris, Domine, quis sustinebit?* Psal. 130. 3. Rom. 8. 3. Gal. 3. v. 11. seq.

2. exempla.

2. Exemphis. Omnes enim exorant peccatorum remissionem Psalm. 32. Matth. 6. Luc. 11. & fatentur, dolent ac ingemiscunt, quod vitii obnoxii. Sic Moses Ex 34. 7. David Pf. 143. v. 2. Salomon 1. Reg. 8. 46. 2. Par. 6. v. 36. Prov. 20. 9. Eccl. 7. 21. Jobus 9. 2.

3. documenta
V. Socin
l. de Rom. 7.
& Smal.
contra
Franz.

3. Documentis. Lex enim spiritualis Rom. 7. v. 14. Caput hoc Photinianis adeo perstringit oculos, ut referant inter ea, quæ Petrus nostro in capite dicit esse obscura. Id enim cum Prosper Disydeus statuisset, calculo suo Smalcus approbat. At vero tum ex ipso capite, tum connexionione cum cap. 8. tum legis natura & explicatione a Christo facta, fideique totius analogia, evincemus, verissimam esse interpretationem capitis illius, quam cathedræ nostræ Academicæ & Ecclesiasticæ afferunt.

QVÆ-

QVÆSTIO IIX.

An, quod bona opera ad salutem necessaria negemus, faces ad omnis generis vitia præferamus?

Operum bonorum studium Petrus per totum caput ex professo inculcat. Sed vitæ æternæ meritum nusquam illis assignat. Hinc vero frigescere nostros ad actiones virtutum, de nois eccl. Pontificii occlamitant. Bellarminus, Pistorius, Kellerus, Tancles. c. 9. & nerus, & qui non? gravissimas hoc nomine lites nobis movent, & cum perditissimis hæreticis, Simonianis & Eunomianis nos componere non verentur. Legatur Catechismus controversiarum Guil. Baile. Fornerus ita crocitat: Annon intolerabilis foetor, arctam salutis viam, contra Christi Domini doctrinam, sic ampliare, sic polire ac levigare, sic dilatare, sic edolare, ut nemo, quantumvis impœnitens peccator, damnari possit, nisi credere nolit Christum pro se passum & mortuum? Foetorem hunc ex Lutheri & Prædicantium ore, excrevit, ollaris cascus Augustanæ Confessionis. Annon intolerabilis foetor, sub prætextu, quod Christus pro nobis abunde satisfecerit, omnia bona opera eorumque in Christi sanguine meritum abolere, quinimo peccata esse mortalia impudenter protestari? & istum foetorem emisit ollaris cascus Confessionis Augustanæ. Et alibi: Casci sui fragmen in hanc ollam injecit EUNOMIUS &c. nullum peccatum, nullam impœnitentiam: cuiquam obesse, dummodo ejus, quam ipsi docebant, fidei participes esset. (Luth. de Capt. Bab. de fid. & oper. de lib. arbitr.)

Eadem Photinianorum de nobis judicia: Quid vero juvat, quod supra alicubi dixit Franzius disput. 7. se Christianum eum esse tercenties millies negare, qui fidem suam in Christum, motibus a Deo & Christo præscriptis non testificari studet, talemque vita æterna tandem privandum pronunciare, si opera bona ad salutem necessaria non esse, dicere idem Fr. non erubescat? Hocine est pietatis inter Christianos curam & rationem habere? vel non potius eam, quantum in nobis est, exhibilare, & ex animis

Bellar. l. 4.
de nois eccl.
c. 9. &
nerus, l. 4. de justif.
c. 4. V. Spe-
culum Veri-
tatis p. 341.
p. 35. p. 412.

Apop. p. 78.

Smalcicus
contra
Franz
357. de
panis.

animis hominum funditus extirpare? Quis enim illud facere annitatur, quod ad Salutem æternam non sit necessarium, præsertim si sit admodum difficile, ut est pietatis studium? Eat nunc Franzius cum sua indignatione, quam erga eos concepit, qui impie vivunt: Nos vere tamdiu, si non omnis impietatis defensorum, saltem frigidum pietatis doctorem cum reputabimus, & reputandum esse dicemus, quamdiu dicet, bona opera ad salutem necessaria non esse. Ita tandem suo se miser forex indicio prodidit, quod hæcenus occultare voluisse visus est.

*lib. de Serv.
Christo
part. 4. c. 9.*

*Remon-
strantes
contra
conc. Fesi
Hommi.*

Eandem Cantilenam *Socinus* intonat; fiduciam gratuita remissionis peccatorum propter Christum, quæ Lutheranorum fides est, non accendere ad pietatem & bona opera, sed a pietate & bonis operibus homines avocare &c. Vide etiam *Vorstium* Catal. err. Sibrand. pag. 33. *Bertium* Epist. Sibr. pag. 99. *Velsingium* de officio hom. Christ. fol. B. 47. Et quis dubitet *Arminianos* huc respicere, cum ita scriptitant: *Qui negat licere fidelibus facere bona opera ex intuitu mercedis, operibus nostris debita; ille naturam Fidei, omnis Religionis, legislationis divinæ, vitæ & mortis æternæ, pervertit & negat sanctorum, imo & Domini nostri JESU Christi obedientiam proscindit, & hominibus persuadet, non esse licitum, ut permoveantur ad obedientiam rationibus atque argumentis iisdem, quibus Deus in verbo suo utitur, atque etiam ipsissimum ponit fundamentum Davidianorum & Libertinianorum, qui vitam æternam negant.*

*V. Excellen-
tissim. D.
Himmeli
Calvino-
Papismum
& Disp. D.
Menz. in A.
C.*

Calviniani eandem inflant tibiam, ut ex Calviniano ipso lib. 3. Inst. cap. 14. §. 21. ex *Beza*, *Zanchio*, *Gryneo*, *Bertio*, *Allstedio*, *Goclenio* aliisque jam pridem a nobis demonstratum est. *Joh. Piscatoris* nota sunt diæteta in cap. 20. *Matth. cap. 6. Rom. cap. 1. Ephes. cap. 3. Tit. ubi* cum aliis *Calvinianis* pervertit dictum illud, quod *DEUS* per regenerationem & renovationem nos servet, tanquam per lavacrum quoddam (per lavacrum regenerationis & RENOVATIONEM, *Tigurina Biblia* habent ed. an. 97.) quo scilicet abluimur a sordibus peccati; cujus lavacri sigillum est *Baptismus*.

Sic

Sic *Anabaptista* criminantur doctrinam Lutheranorum, *Anabapti-*
 teste Wigando, quia semper de fide clamitent; operum vero *ste. Vid. Wi-*
 parum meminerint. Secundo doceant, fidem absque operibus *gand Anab.*
 justificare, quia dicant, bona opera non esse ad salutem neces- *p. 451. ex li-*
 saria, nec posse consistere juxta fidem. Et denique ebrietatem, *bra Mona-*
 fornicationes & alia peccata apud Lutheranos inveniri. *steriensium.*

Osiander in Borussia affirmavit, frigidius glacie docere eos, *D. Wigand.*
 qui affirmant, sola fide nos coram Deo justificari. Ubi *Arropæus in Osiand-*
Wigando respondit: *Osiander* potius voluit commonstrare, *drifino p. 41.*
 quod non tantum clamandum esse de justitia multum, sed vere
 etiam justitia præstanda sit. Quanta enim sit vitæ licentia, pas-
 sim manifestum esse.

Huc *D. Gregorii Majoris* collinearunt propositiones: *Bo. V. Osiand.*
 na opera ad salutem esse necessaria: Neminem unquam sine *Cont. 16.*
 bonis operibus salvatum. Impossibile esse, sine bonis operibus *Mansfeldi-*
 salvari. *Arminiani* inter alia pietatis impedimenta, quæ do- *cos Form. c.*
 ctina nostra habeat (e. g. quod legem perfecte impleri posse, &c.
 quod vires liberi arbitrii in spiritualibus negemus, quod omnia
 renatorum opera statuamus immunda, & peccatis contaminata)
 hoc etiam nobis proponunt, quod sola fide hominem justificari,
 & bona opera ad salutem necessaria non esse doceamus.

At vero nostrarum Ecclesiarum *op. Dodoxiæ* Liber Concor- *De Justitia*
 diæ probat dictis *Rom. 4. Et qui non operatur &c. exemplis A- fidei coram*
brabæ, Davidis Gen 15. Rom. 4. Hebr. 11. Psalm. 32. ubi simul 7a- Deo p. 609.
cobi c. 2. (de Abrahamo) dextre explicat ex Apol. Aug. Conf. pag. 633.
 nec non *documentis*, quod sola justitia Christi (quæ fidei impu- *1. Dist. 2.*
 tatur) coram judicio Dei stare possit; quod alias perturbatæ *2. exempla.*
 mentes certam firmamque consolationem habere non possint, *3. Documen-*
Rom. 4. ut firma sit promissio. *ta. Rom. 4o*
v. 16.

QVÆSTIO IX.

An quod Ecclesiæ præcepta respiciamus, bipatentes
 vitis aperiamus fores?

G

Petrus

2. Pet. 2. v. 2. **P**etrus vult, obsequi suos auditores Prophetarum & Aposto-
 Tom. 2. disp. 1. lorum præcepto (ἡμετέων, ἐπιστολῆς) Apostolicis ergo tradi-
 5. de legibus tionibus & Ecclesiæ definitionibus morem gerendum esse con-
 9. 6. dub. 3. cludunt Pontificii. Legatur *Apologeticus Tanveri*, copiosissime
 populi hac de re disserens, nec non *Theologia ejusdem Scholastica*, ubi
 Petri nostri sententias 1. Pet. 2. & 5. citat. Vid. *Bellarmin.* l. 4. de
 Pontif. c. 16. Et solent nobis vellicare aures de hæresi *Aerii*, qui
 negaverit Ecclesiæ leges obligare conscientias, ex *Epiphanio* hæc.
 75. *August.* hæc. 53. Huc collimate videtur etiam *D. Fornerus.* *Am-*
non intolerabilis factor, omnes Ecclesiæ Catholice ceremonias sub-
sannare, & idololatricæ crimine turpiter conspurcare, earumque lo-
co omnem impietatem subintroducere, & explantatis omnibus
Cbristiana pietatis incitamentis, Atheismo Machiavellico adiuva-
pandere? hoc fatore quam plurimis nauseam peperit Ollaris Ca-
 pag. 34. *seus Confessionis Augustana.* Et alibi: *Cæsi sui fragmen in banc*
 Socr. l. 2. c. *ollam iniecit EUSTATHIUS Hæresiarcha, cum suis Eustathianis,*
 33. pag. 47. *qui Basilicas & loca sanctorum Martyrum reliquiis instructa, con-*
temptim abjiciebant, & omnia ab Ecclesiâ prescripta jejunia, velut
ludicra crepundia averfabantur. Objicit idem *Fornerus*, quod nul-
lar in Ecclesiâ ceremonias, nullam plane Episcoporum Jurisdic-
tionem agnoscant Flaciani compluribus in libris contra Wit-
tenbergicos Adiaphoristas. Ut & Valerianus Magnus nos in-
dendi. p. 55. *cusat, quod tollamus Jurisdictionem Ecclesiasticam, & Ecclesi-*
am permittamus unius cujuslibet libidini. Injuriam a. hic fieri
nostris Ecclesiis, ipsa Praxis ostendit. Nullo modo probamus
Vide CL. & impium Thoma Erasti librum, quo censuras Ecclesiasticas pro
Excellentis. scribit, & Consistoriorum Jurisdictionem damnat: Cujus refu-
simi Theolo- tationem & Beza ipse peculiari tractatu instituit, alias ipsi ὀμ-
gi Regii D. Inq. in religione, & nostri Theologi animose tentarunt,
Erastini nerve præstiterunt.
Brochmand Habemus per Dei gratiam optimas Constitutiones, & le-
Syst. Theol. ges Ecclesiasticas, πρὸς οἰκονομίαν, εὐταξίαν, καὶ ἐυσχημοσύνην
 Tom. 2. p. *facientes; & novimus, quibus illarum cura incumbat, vigore*
 990. *transactionis Passaviensis. Eas tamen Id. recte & specialiter obli-*
 gare

gere conscientias, ideo non concedimus, quod ipsi Apostoli
 ejusmodi potestatem conscientis leges ferendi sibi non arro-
 garunt: *Hoc ad utilitatem vestram dico, non ut LAQUEUM vo-
 bis iniciam* 1. Cor. 7. 35. *Non quod dominemur fidei vestrae* 2. Cor. 1.
 24. Intellexerunt enim, quod liberati sumus ab humanis obliga-
 tionibus Act. 15. 1. Cor. 7. 23. Gal. 5 quod solus Deus legislator &
 iudex noster Est. 33. v. 22. Jac. 4. v. 11. quod res adiaphoras Ecclesia
 iubeat facere vel omittere, non ob mandatum suum, sed ob
 causas mandati iustas, observationem ordinis, scandali vitatio-
 nem. Faciles v. damus, quod *indirecte ac per accidens* bonæ commo-
 dæque leges Ecclesiasticae conscientias etiam obstringant, siqui-
 dem Magistratus, qui tulit illas, Dei ordinatio est; cui qui re-
 sistit, Dei ordinationi se opponit. Hoc v. sine conscientiae læ-
 sione fieri non potest. Obviandum utique Præpositis, non ob-
 gannendum: ut & primitiva Ecclesia suo prævit exemplo,
 Generalia illa SS. Apostolorum præcepta, dum omnia fieri ad
 decorem, ad ædificationem, sine scandalo, sine contumacia ju-
 bentur, magna sane protervia, nec sine vulnere conscientiae, vio-
 larentur, si quis legibus Ecclesiasticis petulanter contravenire
 velit. Consulantur scripta meritiſſimorum Theologorum, D.
 Hunnii, D. Heilbrunnerii contra Tannerum, ut qui nobis in
 Scholastica Theologia loco citato suum commendat Apologe-
 ticum, pro Relatione de colloquio Ratisbonensi, intelligat, com-
 mendatione tam operosa opus non fuisse. Adeatur etiam B.
 Meisneri nostri Tractatus luculentus & inconcussus, *de Legibus*,

Ebr. 13. v. 17

Rom. 13. 2.

Hebr. 13. v. 17

Tis. 1. 5.

1. Diſta 2.

exempla.

3. Documen-

ta.

1. Cor. 11. v. 16.

33. 34.

1. Cor. 14. v.

46.

Tom. 2. diſp.

5. q. 6. Aub. 3.

QVÆSTIO X.

*An doctrina hæc, quod Deus futura etiam contingentia &
 mala prospiciat, causa sit flagitiorum?*

Qvod exoriturum sint Empæcæ, Petrus prædicit. Novit igitur Spiritus, qui est in Petro, futura & contingentia & mala. Socinus, & ex hoc Vorſius (confer. c. 13. Apolog. Exeg. cum prælect. Socini c. 8. 9. 10. 11.) disputat, quod nulla ratio, nullusque Scripturarum sit locus, ex quo aperte colligi possit, Deum præ-

præsertim mala ex voluntatibus humanis dependentia scivisse antequam fiant. Item: Deum præterita tanquam præterita scire, futura tanquam futura, præsentia tanquam præsentia: Deo non simpliciter præsentia omnia esse posse, ut sunt voluntariæ hominum actiones, quæ nondum revera extiterunt. Nimirum non vident, quomodo infallibilis Dei præsentia non possit actionibus hominum flagitiosissimis necessitatem non afferre. Hoc n. nomine *Cassander* ipse Lutherum suggillat. *De Cassander in præsentia vero divina, inquit, quamvis confitendum sit illi, omnes consultatione tam pravæ quam bonas actiones hominum esse subjectas, tamen ne pag. 158. falluntur, qui ex ea ob certum ordinem causarum & rerum, aut fatalem necessitatem, sublata omni voluntatis libertate contextuerunt: aut libertate voluntatis & contingentiæ rerum concessa, præscientiam tollendam putaverunt, quoniam utrumque simul esse non posse arbitramur. Prius Lutbero in prioribus suis de servo arbitrio disputationibus accidit.*

D. Gravv. p. 304. Centuria q. 1. Multum molestiæ creat hæc disquisitio Theologis, ut illustrissima Jesuitarum de Scientia Dei media *diacronis* ostendit, & nostri etiam Theologi prudenter monent. Est & alia obiectio multo difficilior in hunc modum: *Deus ab æterno præscivit Antichristum peccaturum: Ergo Antichristus peccabit.* Hæc consequentia est legitima, & antecedens huius consequentia est necessarium: Ergo & consequens necessarium est, cum necessitate a. non potest stare libertas. Et confirmatur ex regula dialecticorum, quia quando *Conditionalis propositio est vera, si antecedens ejus est absolute necessarium, etiam consequens est absolute necessarium*: alioqui in bona consequentia posset antecedens esse verum, & consequens falsum: Sed hæc conditionalis est vera (si Deus hoc scivit futurum, hoc ita veniet) & antecedens est necessarium. Ergo etiam consequens est necessarium. Hoc argumentum dicebat *Wicleffus* adeo esse efficax, ut *Armacanus* viginti annos in solutione ejus laboraverit, & tandem victus coactus dixerit, Deum in sua præscientia posse errare. Sed nihil tale in *Armacano* legitur. Unde satis apparet *Wicleff-*

Wicleffum falso hoc ipsi imposuisse, notante sic Thoma Waldengi &c. Notæ sunt a Patrum piorum & assertiones & rationes: Omnium, quæ scivit Deus non est auctor, alioquin & blasphemiarum, quas Antichristus in Deum evomet, auctor deprehenderetur &c. Si Dei præscientia induceret necessitatem, concluderetur recte, eundem Deum esse privatum omni libertate, neque, quæ fecit, fecisse aliter potuisse, & ex consequenti nihil ejus bonitati, nihil liberalitati, nihil misericordiæ tribui posse, sed potius fato cuiquam & necessitati. Et cognita esse Deo *contingentia* etiam *futura, dicta scripturæ* fere innumera, *indictiones & exempla* plurima, rationes & *argumenta* gravissima satis superque reddunt dilucidum. Novit omnia unicus ille non *πρωτῶς*, sed *πρωτῶς*. Novit Pseudo proph. fallacias, illicias, astus, violentias. Novit Empæctarum insultationes. Novit Gogi, Magogi, Antichristi & asæclarum incurfiones. Et *qvi oculum finxit, non considerat?* Pf. 94. 9.

August. l. 3.
de libero arbitrio &c.
V. Fulgent.
l. 1. contra Monimum
c. 20. &c.
1. Diff. 2.
Exempl. 3.
Documenta
Job. 21. 17.
Matt. 7. 15.
2. Petr. 2.
Juda v. 17.
18. Ezech. 38.
39. 2. Pet. 3.
v. 5.

QVÆSTIO XI.

*An arbitrii libertatem negando inducamus licentiam
imo necessitatem scelerose vivendi?*

NOs vero cum Petro prolixè fatemur, homines peccare voluntarie, malitiose ac pervicaciter, non coactos, non necessitate inevitabili compulsos. Querela tamen hæc solemniss est, tolli a nobis liberam arbitrium, adeoque poni necessarios scelerum impetus & incrementa, Hugo Hermannus *quinq;* posuit religionis nostræ puncta, e quibus peccatorum semina oriuntur *Lamparterus novem* capita, ceu turpissimas religionis nostræ maculas objicit, e quibus sceditas & inquinatio morû concipiatur.

Ἐλευθέρως
Οὐκ ἐπιβουλεύουσιν
ἰσχυρῶς.

Der 1. daß der Mensch durch den Glauben allein gerecht/ heilig und selig werde. Wer wolte ihm da viel bey den Sünden fürchten/ wo alles aus dem Glauben wird ausgericht? &c. Der 2. daß die guten Werck zur Seligkeit nicht vonnöthen/ noch im ewigen Leben belohnet werden. Was bedürffen wir dann ihrer? &c. Der 3. daß die besten Wercke eines

Goldwage
1. Theil p.
201.

nes Gerechten vor Gott an ihnen selbst lauter Todsünden seyn. Welcher Gottliebender solle sich nicht darvor hüten? 2c. Der 4. Punct. Daß man nicht schuldig / die Sünden unterschiedlich zu beichten / noch darum Bußwerck auff sich zu nehmen. Wer will sich vor Sünden fürchten? 2c. Der 5. Punct. Daß keine von der Kirchen verordnete Fasttag / noch sonst ein menschlich Gesatz / jemand im Gewissen zu halten schuldig sey. Das ist wol eine erwünschte Freyheit; der Obrigkeit nicht mehr zu gehorsamen schuldig seyn / als dich selbst gelüset 2c. Der 6. die Leibscaftung sey theils unmenschlich / theils unnöthig. Was dürfen wir dann ihrer? Laß gumpen / wer gumpen mag 2c. Der 7. daß die Jungfrauschafft nicht besser als der Ehestand / ja ohne sonderbares Wunderzeichen dem Menschen unträglich sey. Was daraus für schöne Frücht erwachsen / darf keines Auslegens 2c. Der 8. die geistliche Gelübd der Armuth / Keuschheit / Gehorsam / und alle andere seyn ungültig und unchristlich. Wer solts denn geloben und halten? 2c. Der 9. daß der Mensch in göttlichen Sachen keinen frehen Willen habe: auch nicht das Gut oder Böse zu thun oder zu lassen 2c. Denn da sind 9. schöne Puncten / der Lutheris. Lehr; du aber lieber Leser / lasse die seyn / es sey ein Orden oder Closter / welches diese 9. Regeln hat: iest frage ich / wer da würde Abbt seyn? De octo primis articulis suis locis. Jam de ultimo. Eandem in nos actionem Photiniani instituunt: Hominis arbitrium in iis, quæ ad salutem

*Socin. p. 15.
quod Evang.*

æternam pertinent, nullam prorsus libertatem habere, est ejusmodi dogma, ut ipsum per se omnem religionem ac pietatem pessundare possit. Ita Faustus Socinus. Sane in mensa solis posita est nostra de libero arbitrio sententia. Habere hominem post lapsum aliquod liberum arbitrium in rebus rationi subjecti: Ita

A.C. art. 12. enim A.C. De libero arbitrio docent, quod humana voluntas V. Augusti. habeat aliquam libertatem ad efficiendam civilem justitiam & de lib. 3. Hy. ligendas res rationi subjectas. Et longe luculentius Apologia A. pognosticon. C. Neg. v. adimimus humana voluntati libertatem. Habet humana

mana voluntas libertatem in Operibus & rebus diligendis, quas Confer aris ratio per se comprehendit. Potest aliquo modo efficere iustitiam culos Smals civilem, seu iustitiam operum, potest loqui de Deo, exhibere Deo cer. caldicos tum cultum externo opere, obedire Magistratibus, parentibus, in o- part. 3: pere externo eligendo, potest continere manus a cade, ab adulterio, a furto &c. Quamq. tanta est vis concupiscentia, ut malis affecti- Eph. 2. v. 2: bus sepius obtemperent homines, quam recto iudicio. Et diabo- lus, qui est efficax in impiis, ut ait Paulus, non desinit incitare hanc imbecilem naturam ad varia delicta. He cause sunt, quare & 1. Distis. civilis iustitia rara sit inter homines, sicut videmus ne ipsos qui- 1. Cor. 2. 14: dem Philosophos eam consecutos esse, qui videntur eam expetivisse. 1. Cor. 1. 12. At vero in spiritualibus, in conversione hominis, vires liberi ar- 2. exemplis. bitrii nullas esse, docet tum A. G. tum svorimov ex his scriptura Eph. 4. v. 7. Oraculis: Animalis homo non percipit ea, quae sunt Spiritus Dei: Luc. 8. v. 10. stultitia n. est illi & non potest intelligere, quia spiritualiter ex ami- Rom. 3. v. 12. natur. Et quia in sua sapientia non cognovit mundus per sapienti- Eph. 5. v. 8. am Deum: placuit Deo per stultitiam pradicacionis salvos facere Act. 26. v. 18. Credentes. Huc exempla. Gentes ambulant in vanitate sensus 3. argumens. sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita tis. 1 Dei per ignorantiam, quae est in illis propter coecitatem cordis Job. 1. v. 5: ipsorum &c. Videntes non vident &c. Huc argumenta: Qui n. Eph. 2. v. 1. tenebrae sunt, qui mortui in peccatis, nihil virium ha- Col. 2. v. 13. bent ad spirituales motus efficiendos.

QVÆSTIO XII.

An penitentiam, quam Petrus urget, depravando, more- mur, auditores, ne contritione cordis; confessione oris, satisfactione operis serio ac fructuose respiciant?

AD penitentiam omnes a Deo invitari Petrus testatur. Jam 2. Pet. 3. v. 9: v. contra nos surgunt antagonista Pontificii; qui persua- dere aliis volunt, non tantum ipsum Penitentia nomen exolum nobis esse; sed multo minus rem ipsam satis cognitam.

Id

Bellar. l. 2. Id nimirum Lutherani audire cupiunt, ait Bellarm. Pœnitende pœnit. c. siam agi suaviter dormiendo ac potando : quibus aptissime convenit, qd scribit Tertullianus in libro de pœnitentia, cum ait : Nuntione cor- ergo in coccino, & Tyrio pro delictis supplicare nos concedet? cedo dis. acum criminibus distingvendis, & pulverem dentibus elimandis &c. Cum quis interrogavit, cur anima largiaris? Deliqui (dicit) in Deum, & periclitor in aeternum perire. Et alibi exagitat nos Bellarm. quasi subitaneas tantum passiones, & subitaneos leves terrores pro contritione habeamus. De hujusmodi terroribus hæc habet : Terreri, cum intentantur minæ, non est ullus virtutis actus, sed naturalis affectio, quæ etiam in pueris & ipsis bestis cervimus.

lib. 1. c. 28. De Confessione, quæ altera illis Pœnitentiæ pars est, placet 2. De Con- huc referre, quæ Jesuita Fornerus habet : Referente Dominico a fessione oris Soto quondam Caroli V. Theologo & Confessario, aurito, inquam, & Apophoreto oculato hujus rei teste, cum idem Imperator Noribergam transiret, p. 81. In supplicatum fuit pro parte civium, ut auricularis, quam vocant, confessio pristinum in locum atq; usum restitueretur : eam namq; Traët. de ju- apostata illi Præpositi & Parochi Georgius Besler & Heßler Bemer, cum cæteris, Ecclesiæ Catholice partim Sacramentis, partim Cere- jure. moniis ac ritibus, abolerant. Causam addebant, tantam servorum atq; ancillarum ab eo tempore infidelitatem, tot furta & rerum domesticarum subractionem, tot deniq; nefande libidinis sceleræ, tot abortus & Infanticidia, ut graviora taceantur, deprehendi, quæ tanquam antea, vigente confessionis usu, fuerant inaudita; nec apparere ullam mali remediû, nisi confessionis exercitium restituatur. Imperator, negotiû cum Theologo & Confessario suo prius de- liberato, tandem respondit: Negotiû esse penitus spirituale, Imperatori- ariamq; potestatem transcendere: Oportere igitur, ut hæc de re a- gant cum Bambergensi Episcopo, ordinario Præsule suo; qui quod fa- cto opus esset, haud dubie sit præstiturus at non placebat illis adire Episcopum, cujus jugum, jam contra fas nefasque excusserant.

3. De Satis- De Satisfactione, quam tertiam statuunt Pœnitentiæ partem, fatione o- itidem mire contra nos infurgunt, & triumphant. Ita n. Bellar- peris. Bel- minus:

larm. l. 3. de Fuit alia hæresis Audianorum, temporibus Valentiniani pœn. c. 4. senio-

senioris; quæ (ut ex Theodoro l. 4. de fabulis hæreticorum intelligi potest) Confessionem quidem peccatorum jubebat, & Absolutionem largiebatur, sed *nullam injungebat Pœnitentibus multam*: & ideo pœnitentes, quia per jocum ac ludum Confessionem a se exigere intelligebant, gravia peccata celabant, & solum pauca quædam ac levia fatebantur. PLANE AD EUM MODUM, QVO NUNC LUTHERANI CONFITERI PECCATA CORAM SUIIS MINISTRIS SOLENT. Ita Baile, atq; ex eo Lamormaini, Audejanis nos æquiparat, qui contenderunt, Satisfactionem, seu pœnitentiam a Confessario impositam pœnitenti, vexationem esse. Sed ignota plane est Petro nostro hæc Pœnitentiæ forma. Ubi enim ab eis, quos ad Pœnitentiam vocavit, exegit Contritionis MERITUM? Confessionis sufficientiam? Satisfactionis precium? Judæ fortassis pœnitentiæ rectus contritio, confessio & satisfactio convenit, quam Petri, quam Thomæ, quam Matthæi, Zacchæi, Mariæ Magdalenz, 1. *Diſta.* quam Davidis, Historiæ Manassæ. Igitur probamus illis *fidem* 2. *Exempla.* tanquam animam Pœnitentiæ minime fuisse a *συνείρεσι* ejus ex. 3. *Momenta* cludendam. Huc n. *diſta* Matth. 21. 32. Marc. 11. 15. Act. 20. 21. Huc *Rom. 5. v. 1.* *exempla* Protoplastorum, Davidis, Peccatricis. *Remissa sunt tibi peccata tua, fides tua te salvam fecit, abi in pace.* Luc. 7. 48. Thomæ Joh. 20. 29. 30. Huc ipsa *rerum momenta.* Hæc fides conficitur remissionem peccatorum. Hæc fides justificat coram Deo, ut idem locus testatur: Justificati ex fide. Hæc fides ostendit, discrimen inter contritionem Judæ & Petri, Saulis & Davidis, ait Apologia A. C.

QVÆSTIO XIII.

An hinc toties tamque graviter homines peccent, quod doceantur a nobis, etiam gravissima quæque peccata per pœnitentiam tolli?

Sane Petrus a pœnitentiæ portis, semper in hac vita patientibus, cum orationis portæ nunquam clausæ sint, excludit ne- *κάντας* P. minem

H

minem

Gal. de ar- minem Deus vult, OMNĒS, ait, pœnitentiam agere. Ita praxi
 canis Ca- sua Apostolica omnes ad gratiam invitavit, admittit, adduxit. Ze-
 thol. verita- lus igitur præposterus & ἀλλῶ Novati, Aceso &c.: qui non
 tis, l. 10. c. 3. omnibus post pœnitentiam lapsis gratiam audebant promitte-
 Euseb. l. 6. re: Unde Constantinus Imperator: Ὁς ἑλάσθησιν κλιμακα, καὶ
 cap. 43. Epi- μόνῳ ἀνάσσει εἰς τὸν οὐρανόν. Appone scalam, Ascensi, & solus
 pban. So- cælum conscende. Novatianorum sententiam damnari a suis, ait
 crates. l. 1. Smalcus. Sed quam longe absit ab illis, ex diversitate, quam af-
 eap. 7. fert, apparet. Novatiani, ait, hominem renatum crebro peccare posse ne-
 Smalcus p. gabani: nos eundem peccare posse, & graviter, affirmamus, nec ta-
 368. sq. con- men, perdere eum suam regenerationem, credimus, nisi peccati ha-
 tra Fran- bitum contrahat, hoc est, nisi crebro peccatum illud iteret. Quid v.
 zium. Smalci, residuum huic facis, qui peccatum crebro iteraverit? An-
 ne a foribus pœnitentiæ & adytis gratiæ omnino exclusus est?
 Audiamus tua verba: Quod v. conqueritur ib. 130. (D. Franzius)
 de misera & periculosa conditione illorum, qui per carnificem
 passim jugulantur, 2. qui propter peccata magnis morbis divini-
 tus corripiuntur, & in iis extinguuntur, 3. qui morte cruenta &
 immatura extinguuntur, 4. qui simili aliquo modo pereunt, sic,
 ut judicia Dei in illis fiant manifesta, utpote quos terra absorbet,
 quos ignis egressus a Domino devorat; & id rectissime facit
 Franzius. Quamquam n. fieri fortassis potest, ut tales serventur ob
 id ipsum, quia pœnitentiam, vulgo ita appellatam, agant, hoc
 est, deplorent peccata sua, quæ pars est pœnitentiæ, si ob pecca-
 ta ita puniantur: tamen miserum omnino est ita extingui & peri-
 re, & periculosum. Certum n. est, tales vere & perfecte respicere
 non posse eo modo, quem Deus ordinarie ab hominibus requirit, ni-
 mirum ut vitam ante actam corrigant, nisi sola mente & volunta-
 te. Hanc. v. an Deus semper sit acceptaturus dubium omnino est,
 licet non omnino incertum. Ex iis v. quæ fieri quandoque possunt,
 regulam constituere universalem, aliud nihil est, quæam homines spe
 inani laetare, & turpiter animas eorum perdere. Ita igitur cenles,
 Smalci, nos animas perdere, cum gratiam Dei & salutem facino-
 rous promittimus. Ita statuis habenas nos peccantibus relaxare,
 dum

dum affirmamus 1. quod renati, licet Spiritu carnis facta occi-
 dant, tamen interdum labantur &c: 2. renatos profiteri, se ad- *Smal. p. 197.*
 huc esse peccatores, &c. 3. quod Spiritus S. obedientiam in re-
 natis inchoaverit tantum &c. 4. quod plerique omnes sanctis-
 simi viri, gravibus & aliis sæpe reperitis vitiis deliquerint &c. 5.
 quod satis sit ad fidelem vel renatum constituendum, si pecca-
 tum agnoscat & deploret &c. 6. quod ubi peccatum crucifigi-
 tur & mortificatur per spiritum, ibi est poenitentia & fides in
 Christum &c. 7. quod Deus tantum illis peccata imputat, qui
 duræ cervicis sunt, & qui concupiscentias carnis sine cessatione
 contra conscientiam petulanter & malitiose faciunt &c. 8. quod
 post conversionem denuo in peccatum pro lapsus homo, si poe-
 nitentiam seriam agat, omnino poenitentia locum reperiat &c.

Quod a. atrocissimis etiam peccatoribus, cum poenitenti-
 am agitur, venia non deneganda sit, *textibus scripturae* efficacissi-
 mis & consolatione ac Spiritu plenissimis evincitur. *Vivo ego,*
dicit Dominus: quod dictum non tantum *Job. Piscator* nefarie
 conatus est eludere; sed & *Smalcus* diabolico plane instinctu
 audet depravare (*Hic locus singularis est &c. magis, quod Deus*
præstare possit, quam quid ordinarie velit & præstet, decet &c. Hic
per vocem nolo, non absoluta Dei volitio (ut sic loquar) quæ Deus
necessario aliquid non vult, intelligitur: sed tantum id indicatur,
quod comparate ita dici potest, quia Deus ea re non delectatur)
Ex. 34. v. 6. 7. Pl. 103, Ezech. 16. 1. Tim. 2. 1. Joh. 2. &c.

Eadem Dei gratia elucescit *exemplorum* inductione. Ma-
 nassæ, in orat. Pauli 1. Tim. 1. Matthæi Matt. 9. Zachæi Luc. 19. La-
 tronis Luc. 23. Romanorum, Corinthiorum, Germanorum.

Sed & documenta evidentissima paternam illam Dei in nos
 misericordiam stabilunt. Omnia populi Israelitici peccata
 Leviticis Sacrificiis solennissime expiabantur: etiam maledi-
 cta, perjuria, furta &c. Typus hoc erat corporis. Ecce agnus
 Dei, qui tollit PECCATUM mundi Joh. 1. Huc Spiritus S. mi-
 nisterium, absolutio, Sacramentorum usurpatio, & similia do-
 cumenta.

Textus

Ezech. 18. v. 21.

Ezech. 33. 12.

Piscatorem

castigavit

D. Helvicus

p. m. in Vin-

dicis Sm. &

p. 294. 59.

pag. 39. &

Smalcus

B. Fran. D.

& Dm. 3.

Brochman.

ex 2. Petr.

refutavit.

2. Exempl.

3. Documen-

ta Lev. 16, 21.

Job. 1. 29.

QVÆSTIO XIV.

2. Pet. v. 10.
14.

An ab extincto Purgatorio refrigescat in nobis
bonorum operum studium?

Corn. a L. in Ignem nostri Petri de purgatorio etiam igne sumunt Pontifi-
cii, ut est ap. **Corn. a Lapide**: Tertio ignis hic purgabit justos
2. Pet. 3. pag. tunc viventes, qui aliquid culpæ vel pœnæ luendum & expian-
418. dum habebunt, uti docet S. Paulus 1. Cor. 3. v. 13.

Quem ignem piacularem cum nos negemus & pictum fi-
ctitiumque dicamus, censent illi, magnam in securitatem no-
stros propterea homines proruere. *Ista opinio, ait Bellarminus,*

Bellar. l. 1. quæ tollit Purgatorium, non solum est falsa, sed etiam perniciofa:
de purg. c. 11. siquidem homines socordes faciunt in peccatis cavendis, & bonis ope-
ribus faciendis. *Quin cogitat, nullum esse purgatorium, sed omnia
peccata per mortem aboleri in iis, qui moriuntur cum fide, facile
dices apud se: Quorsum ego laboro in jejuniis, precibus, conti-
nencia, elemosinis? cur fraude cor meum deliciis & voluptati-
bus? quandoquidem in morte sive pauca sive multa peccata habue-
ro, omnia debebuntur. Et qui cogitat remanere præter Gehennam,
ignem acerrimum Purgatorii, & quidquid hic deletum non fuerit
per debita penitentia opera, ibi diluendum, certe diligentior cau-*

In Apopbo-riorque evadit. Atque hinc in censum hæreticorum nos conscri-
ret p. 38. bere non verentur. In hunc ollarem Caseum, ruditer Fornerus,

fragmenta caseorum suorum certatim injecere **PETROBRU-
SIANI & PSEUDOAPOSTOLICI**, qui cruces & crucifixi sta-
tuas, Basilicarum constructiones & consecrationes ironice exi-
bilabant: Eucharistiæ consecrationem & veritatem negabant,
Dies festos, Christatis & olei consecrationes, ignem purgatori-
um, orationes & suffragia pro defunctis exterminabant &c.

Sic & Ca- Hofce jam commemoratos præclare imitabantur **ALBIGEN-
tesch. Baile.** SES, qui & ipsi Romani præsulis, summi Ecclesiæ Pontificis,
Divi Petri successoris, jugum excusserant, suffragia pro defun-
ctis sustulerant. Extremæ unctionis Sacramentum annihilava-
rant, Purgatorium ignem, ut sibi persuadebant, oppresserant. Sic

V. & Lesfi-
um in con-
sultatio.

Paz-

Razmannus Jesuita (demum Cardinalis) in Hodego suo evincere annitur, Religionem Pontificiam nullum docere libertatis (peccandi) fundamentum, quia doceat t. unum mortale peccatum sufficere ad damnationem, si homo tempestive non convertatur. 2. fidem nihil prodesse, nisi boni mores peccatiqve fuga accesserit. Religionem illam adminicula bonorum operum habere scribit 1. Confessionem Privatam. 2. purgatorii tormentum. 3. bonorum operum meritum. 4. flagellationes, jejunia, vitæqve monastica instituta.

Sed quod piacularibus illis Purgatorii flammis nihil proficiant Pontificii (de Judæorum, de Weigelii Purgatorio nihil addam) in moribus suorum emendandis, non Praxis solum docet, sed & apertissima ratio. Nam omne Dei consilium Apostoli nobis revelarunt, teste Paulo; & ita quidem, ut nihil extra illa protulerint, quæ a Prophetis. At v. de clibani illius follibus solide nihil Lamparterus: **Den Glauben** (de purgatorio loquitur) nehmen wir nicht aus den Schulfragen, sondern aus dem Wort Gottes, und sonderlich aus dem ungeschriebenen, welches sich nicht also hin und her ziehen läßt, wie das geschriebene oft seyden muß. Das ungeschriebene bleibt unverfälscht, und hat iederzeit all einig (NB. iederzeit all einig) die Keher aus dem Feld gejagt, und wider sie triumphirt. Evangelium igitur folles isti expiatorii, quod alibi fusius docetur ex Scripturæ silentio. 2. exemplorum (hominum ad vivos reverterorum) lubrico fundamento 3. sufficientissimo Christi merito & pro nobis suffragio. Evolvatur meritissimi nostri Meisneri p. m. opusculum secundum indulgentias Romani Papæ oppositum. Sane qui non terretur inferni æternis cruciatibus, quos verbum Dei i. dicitur, 2. exemplis ac 3. irrefutabilibus documentis proponit, non video, qui Purgatorii temporales ignes, pecunia & Indulgentiis facile redimendos, majoris facturus sit.

QVÆSTIO XV.

An aliam somenta perverse vite, cum iudicium extremum piis dicamus non formidolosum, sed cum gaudio expectandum?

H 3

Ita

1. Pet. 3. v. 16. Ita sane ultimi & decretorii illius diei faciem depingit Petrus, ut omnes creaturas exhorrescere illum non obscure indicet. *seq.*

1. Pet. 4. v. 18. Quo & alibi respicit:

V. De Italia

Dies ira, dies illa.

Nathan

Quando venerit in favilla,

Chytrai.

Teste David cum Sybilla:

Dom. 1. Adv.

Quantus tremor est futurus,

V. Vindicias

Quid sum miser tunc dicturus?

Mehlfüreri

Cum vix justus sit securus &c.

Svarez in

Apoc. p. 557.

Objiciunt itaque nobis adversarii, quod si non tollamus plane judicium extremum (cujus tamen criminis nos *Bariscius* insinuat) saltem elevemus, & fidelibus non adeo extimescendum statuamus. Sic *Svarez*: Impudens est haeticorum doctrina, qui hoc judicium Christianis timendum non fere docent, nec Christum, ut condemnet, sed ut salvet, tribunal judicii elevaturum.

Stapl. D.

Sic *Stapletonus*: Haetici hodie, ut suam solam fidem ac

Advent.

certitudinem gratiae statuunt, omnemque divinae justitiae timorem hominum animis & conscientiis penitus eximant, qui pri-

Barrad.

mus & potissimus fuit Lutheri scopus, cum has in Ecclesia tur-

Tom. 3.

bas excitaret, etiam hanc de extremo judicio doctrinam corrup-

Evang. l. 9.

c. 18. *Greg.* punt, totum fidei tribuunt, ne justitiae examini, terrori, judicio

de Valentia

ullus locus sit. Itaque nonnulli e Pontificiis non tantum impio-

Tom. 4.

ram peccata, sed una piorum, in judicio illo solennissimo, omni-

Disp. 11. 4. p.

um Angelorum hominumque; spectaculo, publicanda esse statu-

3. Luc. 28. 18.

unt, ea etiam, quae per respicientiam sint expiata; ex allegatione

Rom. 8. 27. textuum,

Eccl. 12. 14. Matth. 12. 36. 1. Cor. 4. 5. Apoc. 20. 12. Dan. 7. 10.

34. Matt. 25. Act. 17. 31.

quo etiam nomine, ut praeludio, in codice sacro, lapsus

v. 35.

Mosis, Aaronis, Davidis, Hiskiae, & aliorum sint consignati & om-

nibus obvii. Sed bene se res habet. Ut impiis dies illo formido-

losissimus, ita electis erit acceptissimus ac jucundissimus. His n.

1. Dilla.

Christus apparebit redemptor *Luc. 21. (At tollite capita vestra, quod*

dies ἀπολύσεως appropinquat intercessor Rom. 8. Salvator

2. Exempla.

Matt. 25. Non intrabunt in judicium Joh. 3. 5. 8. 11. Ideoque; Simeon,

Stc-

Stephanus, Paulus, Johannes, ad mortem non expaverunt, ad- 7. Document⁷
 ventum optarunt, & animæ martyrum iudicium illud experie- 14.
 runt. Sane hic etiam articulus in Symbolo inter reliquos conso-
 latorios positus est; ac constat, omnia quæ scripta sunt, ad no-
 stram doctrinam scripta esse, ut per patientiam & consolationem Apoc. 6. 10:
 Scripturarum spem habeamus. Rom. 10. v. 4.

Itaque Canticum illud ad gratiæ tribunal dum provocat, o-
 stendit, fiduciam consolationum non exclusam esse.

*Rex tremenda majestatis
 Qui salvandos salvas GRATIS,
 Salva me fons PIETATIS.*

*Recordare Jesu pie,
 Quod sim causa tua via,
 Ne me perdas illa die.*

*Quærens me sedisti lassus;
 Redemisti cruce passus,*

TANTUS LABOR NE SIT CASSUS.

QVÆSTIO XVI.

*An quod Electos non posse gratia Dei finaliter excidere, viam
 sternamus ad securitatem & nequicias?*

ITa qui ab Huberi partibus militant, sibi persvaserunt. V.D. Joh.
 Keckium ut 280. & p. 75. & manuscripta, aliaq; non pauca. Sane
 Petrus cohortatur suos nosq; omnes, ut demus operam, ne exci-
 damus tū idis eneryuū a propria stabilitate. Larga v. nimis 2. Pet. 3. v. 17.
 consequentia hinc inferatur, electos ipsos proprie sic dictos salutis v. Quod
 posse facere naufragium. Et tn. Faustus etiam Socinus ita Ec- Evangelicū
 clesiæ consuli posse putavit, si doceatur, posse perire eos, quos pag. 13.
 Deus salutem destinaverat, idq; ob ipsorum penitentiam. Quin imo
 stimulo hoc ad perpetranda facinora nostros excitari putat, si E-
 lectionem non suspendamus a prævisione bonorum operum.
 Quid opus est studere, ut Deo & Christo obedias, si jam nulla ha- lbid. p. 11.
 bita future tue ejusmodi obedientia, l. inobediencia ratione, immu-
 tabili decreto divinitus statutum est, an v. damnari debeas?

Etiā vero respectu nostri, qui a priori, de Prædestinatione &
 Re-

*Manua in
 ade Fran-
 cisci.*

Reprobatione iudicium ferimus, ex electis fieri posse reprobos concedatur, id est, quando homo renatus peccatis in conscientiam eicit Spiritum S. & in illis perseverat, tunc manifestum fit, illum non esse in censu electorum, sed reproborum, & vice versa: tamen qui Electus est, non nostro iudicio, sed *respectu divinae praesentiae & decreti divini*, reprobus fieri non potest. Facta enim Electio ab aeterno Matth. 25. Eph. 1. ita ut Electi perire non possint, Matth. 24. Marc. 13. Joh. 10. Huc *exempla*, discipulorum Christi; Nemo ex illis perit Job. 17. ubi quidem additur, *ei uultu*, nisi filius perditionis, qui *πρὸς διόπιστος* non hic limitative & determinative, sed adversative sumendus, ut Theologi docent ex Gen. 24. 38. 2 Reg. 5. 17. Matth. 12. Luc. 4. 27. Job. 5. 19. 1. Cor. 7. 16 17. Gal. 1. 6 7. Ga. 2. 16. (licet alii convenientius textui putent, per *datos Christo* non electos ad vitam aeternam, sed *datos seu commissos ad informationem* intelligi.) Electio est *consecrata* Rom. 11. *Firmum sicut fundamentum Dei, novus Dominus, qui sint*

1. *Dispositio.*

2. *Exempla.*

3. *Documenta.*

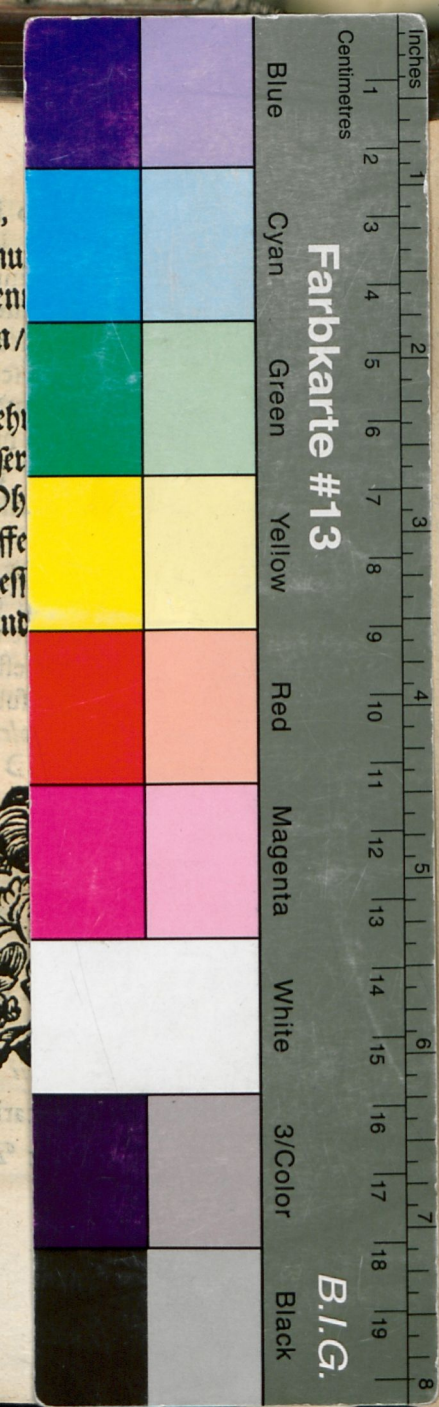
2. Tim. 2. Huc *documenta*, quae Dei assert *immutabilitas* Num. 23. Matth. 3. & *πρὸς πάσας infallibilitas* 2. Tim. 2.
 14. At hac doctrina quidam abutuntur ad telam vitiorum pertexendam? Respondent Daniel & Johannes, cum uterque de libro vitae egissent & doctrinam hanc nostram tradidissent: *Impie Dan. 12. 1. 10. vivent impii neque, intelligent omnes impii: porro docti intelligent. Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Apoc. 21. 27. Et qui iustus est, iustificetur adhuc, & qui sanctus est, sanctificetur adhuc.* Porro bona opera non esse Electionis meritum, sed effectum, Socinus ex scripturis didicisse poterat Eph. 1. *Elegit nos ante constitutionem mundi, ut essemus sancti & irreprehensibiles. Jer. 31. v. 7. Sic 2. Tim. 1. v. 9. &c.*

16. Sed temporis ac instituti ratio jam clamat: *Manum de tabula.* Faxit sanctus ille sanctorum, *ut labor noster non sit inanis in DOMINO. Amen!*

Salva Domine, populum tuum, reliquias Israel &c. Convertite me, & convertar.

21

DISPUTATIO THEOLOGICA
PRACTICA

De

VITÆ
EVANGELICORUM
EMENDATIONE
SUMME NECESSARIA,

Ex

II. Petri Capite III.
Conscripta olim

a

PAULO RÖBERO,
SS. Theol. D. Pastore & Superint.

VVitteb. Consistor. Assessore, ac Elect. Cir-
cul. Ephoro Generali,

*jam vero in gratiam vera pietatis Studiosorum
denuo recusa.*

LIPSIÆ,
ANNO M D C C XIV.